సత్యనారాయణశాస్త్రి, మధునాపంతుల

ఆంధ్రరచయితలు

మద్రాసు, 1947

Record no. 110

Satyanārāyaṇaśāstri, Madhunāpantula

Āṃdhraracayitalu

Madrāsu, 1947

Record no. 110

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

సత్యనారాయణశాస్త్రి, మధునాపంతుల.

ఆంధ్రరచయితలు / మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి. - మద్రాసు : ది నేషనల్ పబ్లిషింగ్ కంపెని, 1947.

iv, (1), 86 p. (4) leaves of plates. :ports. ;16 cm.

Record no. 110

Satyanārāyaṇaśāstri, Madhunāpantula.

Āṃdhraracayitalu / Madhunāpantula Satyanārāyaṇaśāstri. -. Madrāsu : Di Nēṣanal Pabliṣiṅg Kampeni, 1947.

iv, (1), 86 p. (4) leaves of plates. :ports. ;16 cm.

Record no. 110

---

35 mm microfilm

Image placement: IA IIA IB IIB   Date filming began:

ఆంధ్ర రచయితలు

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

ఆంధ్రపండితులు : వీరేశలింగోన్నతపాఠశాల

రాజమహేంద్రవరము.

ది నేషనల్ పబ్లిషింగ్ కంపెని,

6, కొండి శెట్టి వీథి, మద్రాసు.

1947

మొదటి కూర్పు 1947
వెల అణాలు 14.

The Jupiter Press, Ltd., Madras—for MS. 8—12-47.

వక్తవ్యము

ఆంధ్రకవిత నన్నయ మొదలు చిన్నయవఱకు నొకతీరున నడచినది. నడుమ నడుమ నేవో కొన్ని మార్పులు కలిగినను నవి యల్పములు. ౧౯ వ శతాబ్ది ప్రారంభమునుండి, ఇంచుమించు చిన్నయసూరి నాఁటి నుండి నవలలు, నాటకములు, వ్యాసరచనము, ప్రహసనములు, ప్రసిద్ధపురుషజీవితములు, గ్రంథవిమర్శనములు, శాస్త్రగ్రంథములు, కథలు, ఖండకావ్యములు ఇత్యాదిగా నెన్నో క్రొత్తత్రోవలలో నాంధ్ర వాఙ్మయవాహిని ప్రవహించినది. ఈ త్రోవ లన్నిటిని క్షుణ్ణము చేసిన మహాశయులు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారు. కొన్నిటికి వారే మార్గదర్శకులు కూడను.

వీరేశలింగముపంతులుగారు బహుపరిశ్రమమునకుఁ బాలుపడి ‘ఆంధ్రకవుల చరిత్ర’ సంపాదించి వెలువరించిరి. అంతకుముందు శ్రీ గురుజాడ రామమూర్తిపంతులుగా రాంగ్లేయమార్గము ననుసరించి కవిజీవితములు ప్రచురపఱిచిరి. కావలి వేంకటరామస్వామి యను నాయన యాంగ్లములోఁ గొంద ఱాంధ్రకవుల చరిత్రములు వ్రాసి ౧౮౨౮ వ యేఁట బొంబాయిలోఁ బ్రకటించెననియు, నా గ్రంథము తప్పులతడిక యనియు వినికి. బ్రౌను దొర తన నిఘంటువునఁ గొంద ఱాంధ్రకవులనుగూర్చిన వ్యాసములు వెలువరించెను. అవి బహుధా అసమగ్రములు. గురుజాడ పంతులుగారి గ్రంథము ౧౮౮౩ లో నారంభమై పదేండ్లకుఁ బూర్తిగ నావిష్కృతమైనది. వీరేశలింగముగారి కవులచరిత్ర పూర్తిగాఁ బ్రచురితమయినది, ౧౯౧౭ నాఁటికి. ఇఁక నిట్టి చరిత్రకృతులు వెలసినట్లులు కనము. ఇటీవల నిటీవలఁ గవి

జీవితములు కొన్ని విడి విడిగా, విపుల విపులముగా వ్రాయఁబడినవి యున్నవి.

శ్రీ వీరేశలింగముగారు ౧౧ వ శతాబ్దిలోని నన్నయ మొదలు ౧౯ వ శతాబ్ది నడుమ నున్న గోపీనాధుని వెంకటకవి దనుకఁ గవి చరిత్రలు సంధానించిరి. శ్రద్ధగాఁ గనిపెట్టి వ్రాసిన పంతులుగారి గ్రంథముకూడ నసమగ్ర మని నేఁటి పరిశీలకుల యూహ. తెలుఁగులోని కవులు సాగరములోని రత్నములు.

'ఆంధ్రరచయితలు' అను పేరఁ బంతులుగారి కృతికిఁ బరిశిష్ట భాగము వ్రాయఁదలఁచి తొలిపాలు ౧౯౪౪ లో వెలువరించితిని. మలిపాలు నేఁడు ముద్రణములో నున్నది. మొదటి భాగములోఁ దొమ్మండుగురు రచయితల నేఱుకొని "నేషనల్ పబ్లిషింగు కంపెనీ, మదరాసు" ఉన్నతపాఠశాలా విద్యార్థులకుఁ బాఠ్యముగా నుండుట కర్హముగా దీనిని బ్రచురించుకొనుచున్నారు.

ఆంధ్రభాషా ప్రాముఖ్యముగల యీనాఁడు పాఠశాలా విద్యార్థులు, సారస్వతమునకుఁ బట్టుఁగొమ్మలైన రచయితల జీవితములు తెలిసికొనవలసియున్నది. అట్టి మహనీయ జీవితములలో నాటకకర్తలు, నవలారచయితలు, వ్యాఖ్యాతలు, కవులు, చరిత్రపరిశీలకులు మున్నగువారి నవ జీవితము లిందు పరిగృహీతములు.

ఈ తొమ్మండుగురు మహాశయుల జీవితములలోను నొక్కొక జీవిత మొక నూతనసందేశము నొసఁగి విద్యార్థుల విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు దారిచూపఁగలదని నమ్మితిని.

రాజమహేంద్రవరము,
సర్వజిత్తు : దీపావళి.

సత్యనారాయణశాస్త్రి.

విషయసూచిక

౧

పరవస్తు చిన్నయసూరి

౧౮౦౬-౧౮౬౨

సాతాని శ్రీవైష్ణవుఁడు. అభిజనము: చెంగల్పట్టు జిల్లాలోని పెరంబూదూరు. ఉనికి చెన్నపురము. తల్లి: శ్రీనివాసాంబ. తండ్రి: వేంకటరంగయ్య. సూరి జననము 1806. నిర్యాణము 1862. రచించినగ్రంథములు: చింతామణివృత్తి 1840, పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము 1840, సంస్కృత సూత్రాంధ్రవ్యాకరణము 1844, పచ్చయప్ప నృపయశోమండనము 1845, ఆదిపర్వ వచనము 1847, శబ్దలక్షణ సంగ్రహము 1853, నీతిచంద్రిక 1853, నీతి సంగ్రహము 1855, బాలవ్యాకరణము 1855, విభక్తి బోధని 1859, ఆంధ్రధాతుమాల, అక్షరగుచ్ఛము, ఆంధ్రశబ్ద శాసనము, బాలవ్యాకరణ శేషము, ఇంగ్లీషు లా చట్టముల భాషాంతరీకరణము, ఆంధ్ర కౌముది (వచనము), ఆంధ్రకాదంబరి (వచనము), అకారాది నిఘంటువు, చాటుపద్యములు, సుజనరంజనీ పత్రిక, యాదవాభ్యుదయము.

ప్రాచీనాంధ్రభాషాయుగమునకు నన్నయవలె, అర్వాచీనాంధ్రభాషాశకమునకు 'చిన్నయ' మార్గదర్శకుఁడు. నన్నయ తననాఁటి వ్యావహారికమును గ్రాంథికవ్యాహారముగా సంస్కరించుటకై చింతామణి రచించిన శబ్దశాస

నుండు. చిన్నయ దేశభాషలో బాలవ్యాకరణము రచించి యాంధ్రపాణిని యనిపించుకొనిన సూరి. చింతామణికి శేష గ్రంథముగా 'అథర్వణ కారికలు' బాలవ్యాకరణమునకు శేషగ్రంథముగా 'ప్రౌఢవ్యాకరణము' వెలువడినను విద్వాంసుల శాస్త్రార్థముల కాఁగినవి చింతామణి బాలవ్యాకరణములు రెండే. లాక్షణికులలో నన్నయ గీసినగీటు దాఁటనివాఁడొక చిన్నయయే. నన్నయభట్టు భారతామ్నాయము నాంధ్రీకరించి తెలుఁగున బద్యకవితకు బాటవేసెను. చిన్నయసూరి నీతిచంద్రిక సంధానించి యాంధ్రమున గద్యకవితకు ఘంటాపథము కల్పించెను. ఆదికవి యనఁబడిన నన్నయభట్టారకునకుఁ బూర్వమాంధ్రమునఁ బద్యకవిత్వము లేదనుటకు వీలుపడదు. అటులే, చిన్నయసూరికిఁ బూర్వము గద్యగ్రంథములు రచించినవారు లేరనుటకును ధైర్యము చాలదు. కాని 'నీతిచంద్రిక' వంటి యుత్తమవచనకావ్యములు నాఁడు వెలయలేదనవచ్చును. నాఁటికిని నేఁటికిని సూరి వచనశైలి యనన్యలభ్యమైన వైలక్షణ్యము గలిగియే యున్నది. కావునఁ బద్యమున నన్నయకువలె గద్యమునఁ జిన్నయకుఁ బ్రథమస్థానము నీయవలయును.

చిన్నయసూరి తండ్రి వేంకటరంగయ్యగారు మంచి పండితులు. వీరు చెన్నపురిలో ఈస్టు ఇండియా కంపెనీవారి పాలనమున నున్న యున్నత న్యాయస్థానమునఁ గల పండిత సభ్యులలో నొకరు. 1836 లో వీరు మరణించిరి. చనిపోవునప్పటికి వీరివయస్సు నూటపదిహేండ్లవఱకు నుండును. సూరి

తండ్రికడనే తెనుఁగు, అఱవము, సంస్కృత ప్రాకృతములు చదువుకొనెను. కంచి రామానుజాచార్యులతోఁ దర్కాలంకార మీమాంసలు పఠించెను. ఉత్తరదేశపండితుఁడు రామశాస్త్రి యను నాయనకడ వేదవేదార్థ రహస్యములు సంగ్రహించెను. ఈ రామశాస్త్రియే సూరికి హయగ్రీవ మంత్రోపదేశ మొనరించెను. సూరి స్వయంకృషిచే నాంగ్లముతోఁగూడ నించుకపరిచయము కలిగించుకొనెను. వేదము వేంకటరమణ శాస్త్రులుగారు (వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారి తండ్రి) చిన్నయసూరినాఁటివారు. వీరిరువురు సాహిత్యగోష్ఠి చేసెడివారు. సూరిగారి యాంగ్లభాషాపరిచయము బ్రౌనుదొర మున్నగువారితో విశేషస్నేహము చేకూర్చినది. 'బ్రౌను' సూరికడఁ దెలుఁగులు చక్కఁ నేర్చుకొనెను. ఉన్నతోద్యోగులగు నాంగ్లేయు లెందఱో సూరి గురుత్వమున సంస్కృతాంధ్రములు సాధించిరి. వారివారి సాహాయ్యమున పచ్చయ్యప్ప కళాశాలలో సూరి ప్రధానపండితపదము సంపాదించి 1845 మొదలు 1848 వఱకు నచట నుద్యోగించెను.

చెన్నపుర రాష్ట్రీయ కళాశాలలో సూరి ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుఁడై యుండెను. మొట్టమొదట నాంధ్ర మహాభాగవతము వెలువరించిన పండితువరులు పురాణము హయగ్రీవశాస్త్రిగారు నాఁడు ద్వితీయాంధ్రోపాధ్యాయులుగా నుండిరి. వీరిద్దరును సహపాఠులు. నాఁడు విశ్వవిద్యాలయము కార్యదర్శి ఎ. జె. ఆర్బత్ సట్ దొర కాశినుండి తర్కమీమాంసాపండితుల రావించి చిన్నయను బరీక్ష చేయించి

సమర్థుడని యెఱిఁగి 'చిన్నయసూరి' యను నక్షరములతో స్వర్ణకంకణము నొండు 'సీమ' నుండి తెప్పించి బహుమానించెను. నాఁటు మొదలు చిన్నయ చిన్నయసూరి యాయెను.

ఆ కాలమున మదరాసులో శ్రీ న్యాయమూర్తి రంగనాథశాస్త్రి పదునైదు భాషలలోఁ బ్రవేశముగల పెద్ద న్యాయాధిపతి.

ఆయనకు హయగ్రీవశాస్త్రిగారిపై నభిమాన మధికము. ఆ కారణమున నాయనతో "సూరిగారి ప్రథమోపాధ్యాయపదవి మీకు వచ్చునట్లు చేసెద"నని, రెండు మూఁడు సారులు చెప్పుచు వచ్చిరఁట. అంతట హయగ్రీవశాస్త్రిగారు "ప్రధానోపాధ్యాయస్థానమునకు సూరిగారే సమర్థులు." అని చెప్పి రంగనాథశాస్త్రిగారికి సూరిప్రతిభ చూపనెంచి యొక యాదివారమున వారిని సూరియింటికిఁ గొంపోయిరఁట. రంగనాథశాస్త్రిగారి కోరికపైఁ జిన్నయసూరి యలంకారవిషయము ముచ్చటించుట కారంభించెను. ఆ మహోపన్యాస మట్లు గంగాప్రవాహమువలెఁ బోవుచునే యున్నది. రంగనాథశాస్త్రిగా రేకతానులయి చెవులొగ్గి వినుచుండెను. హయగ్రీవశాస్త్రి తమ సహపాఠిశక్తి కానందభరితుఁ డగుచుండెను. రాత్రి పదిగంట లయినది. అప్పుడు న్యాయాధిపతికి మెలఁకువ వచ్చి సూరి శాస్త్రజ్ఞానమున కాశ్చర్యపడి, పూర్వాభిప్రాయము తొలఁగించుకొని సెలవుగైకొని యింటికిఁ బోయెను.

సూరిగారికిఁ బేరుపొందిన శిష్యు లెందఱో కలరు. శబ్దరత్నాకరకర్తలు, ప్రౌఢవ్యాకర్తలునైన బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారు వీరికిఁ జెప్పక చెప్పు శిష్యరత్నము. ఆంధ్రవిశ్వగుణాదర్శకర్త పంచాంగము తేవప్పెరుమాళ్లయ్య సూరికడనే పఠించెను. కళాపూర్ణోదయవ్యాఖ్య వ్రాసిన శ్రీ రామానుజాచార్యులు చిన్నయసూరి శిష్యకోటిలోనివారు.

బ్రౌనుదొర, గాజుల లక్ష్మీనృసింహముసెట్టి, జెస్టిస్. రంగనాథశాస్త్రి, కుమారస్వామిశాస్త్రి మున్నగు మహనీయులు నెచ్చెలులై చిన్నయసూరి భాషాసేవకు నిరంతర ప్రోత్సాహ మిచ్చుచుండువారు. తొట్టతొలుత సూరిని గ్రంథరచనోద్యమములోఁ బెట్టినవాఁడు లక్ష్మీనరసింహముశ్రేష్ఠి. ఆంధ్రశబ్దశాసనము ఆంధ్రనిఘంటువు వీరి యెచ్చరికవలననే సూరి వ్రాయనారంభించెను. కాని యవి రెండును దుదముట్టలేదు. ఈ నిఘంటువిషయ మిచటఁ గొంత ముచ్చటింపవలసినది కలదు.

చిన్నయసూరి యాంధ్రనిఘంటు రచనోద్యమము నెఱిఁగినవారు పెక్కుమంది యుండరు. ఆ యుద్యమము కడముట్టలేదు గాని పదములపట్టిక వ్రాసికొని, యర్థనిర్ణయమునకుఁ గావలసిన ప్రాచీనమహాకవి ప్రయుక్తవాక్యముల నెత్తి, కొన్నింటి కర్థనిర్ణయముచేసి సూరి చాలఁ బరిశ్రమమునకుఁ బాలుపడి దైవ దుర్విపాకమున రాచపుండు బయలుదేఱి 1862 లోఁ బ్రాణములు గోలుపోయెను. ఆచార్య

మరణానంతరము వారి యాప్తశిష్యులు బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు సూరిగారి కోడలికడ నున్న నిఘంటు సామగ్రిని కారణాంతరము చెప్పి పుచ్చుకొని యంతయు సంగ్రహించి వ్రాసికొని మరల నది యామె కిచ్చివేసి రని యొకవదంతి. ఈ వదంతిలోని యాథార్థ్యములు నిర్ధారింపఁజాలము. కాని శబ్దరత్నాకరమునకును, అముద్రితమగు చిన్నయసూరి నిఘంటువునకును బెక్కుచోట్ల నక్కసెల్లెండ్ర పోలికలు కలవు. చిన్నయసూరి నిఘంటువు శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు కార్యాలయమువారు విలిచి యుంచుకొనిరి. అది నేటికిని దత్కార్యస్థానమునఁ బ్రామాణికముగాఁ బండితులచేఁ బరిశీలింపఁబడుచున్నది. శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువున చి. ని. అను సంకేతాక్షరములతో నున్న పదసందర్భము లరసిన నిది విశదము. సూరి స్వహస్తాక్షరములతో నక్షిపర్వ మొనరించుచున్న యసంపూర్ణ నిఘంటుపత్రములు భాషాచరిత్రమున శాశ్వతత్వమును గల్పించుకొనఁగలవనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. శబ్దరత్నాకరకారుల యీ వాక్యములు వినుఁడు.

‘‘సంస్కృతాంధ్రములయందు విశేష పాండిత్యము కలిగి యాసేతుహిమాచలము చాలఁ బ్రసిద్ధివహించియుండిన పరవస్తు చిన్నయసూరిగారు జీవితులై యుండిన కాలంబున దీర్ఘసూత్రతతో ననేక గ్రంథపరిశోధనంబు గావించి మిగుల విరివిగాఁ బ్రయోగసహితంబుగా అకారాది తెనుఁగునిఘంటు వొకటి వ్రాయం బ్రారంభించి నడపుచుండిరి’’.

ఈ మాటలనుబట్టి చూచిన సీతారామాచార్యులవారికి సూరిపైఁగల గౌరవభావమును, శబ్దరత్నాకరమునకు సూరి నిఘంటువుతోఁ గలసంబంధము విస్పష్టమగును. ఆచార్యుల వారి ‘‘ప్రౌఢవ్యాకరణము’’లోని సూత్రములకును, అచ్చున కెక్కని సూరి సూత్రములకును గొన్నింట గురుశిష్యసంబంధ మున్నది. సూరి ‘‘బాలవ్యాకరణ శేషము’’ ఆంధ్రి యభాగ్యవశమున నశేషమై పోయినది.

బాలవ్యాకరణము :

‘బాలవ్యాకరణము’నకు చిన్నయసూరి యని ప్రసిద్ధ వ్యవహారము. కిరాతార్జునీయమునకు ‘భారవి’యని, శిశుపాలవధమునకు ‘మాఘు’మని పేరు లున్నవి. ‘టెన్నిసన్’ చూచితిరా? ‘షెల్లీ’ చదివితిరా? యనునది పాశ్చాత్యము. తెలుఁగున నిట్టివాడుక చిన్నయసూరికిఁ దక్కినది. సూరి కీర్తి చంద్రికకు బాలవ్యాకరణము శారదరాత్రి. సంస్కృతభాషా వ్యాకరణములెన్నో యున్నవి. కాని పాణినీయముముం దవి నిలఁబడలేకపోయినవి. తెలుఁగునను జాలమంది వ్యాకరణ కర్తలుపుట్టిరి. వారు చిన్నయసూరికిలొచ్చు. దీనినిబట్టి సూరిని కాదనిపింపఁగల శాస్త్ర పండితులు లేరనికాదు. అవ్యాప్త్యతివ్యాప్తులు లేకుండ స్వల్పాక్షరముల నుండి విశ్వతోముఖమైన యర్థము వచ్చు సూత్రరచనము సూరికిఁ జక్కఁగ నలవడినది. ఇది విద్వత్సాధారణమైన యభిప్రాయము.

‘‘మును మదుపజ్ఞం బగుచుం
దనరినవ్యాకృతిని సూత్రతతి యొకకొంతం

దెనిఁగించి యిది ఘటించితి
ననయము బాలావబోధ మగుభంగిఁదగన్,"

అని చిన్నయసూరి వ్రాసికొనెను. అది కాదని గుప్తార్థప్రకాశికాకారులు కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు "బాలవ్యాకరణము శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి హరికారికల కనువాదముగాని సూరిస్వతంత్రరచనము కాదనియు, అబ్రాహ్మణుఁడగుట సూరి కట్టిపాండిత్యవిశేష ముండదనియు" నేవేవో వ్రాసి, సూరిని త్రోసిరాజనఁ జూచిరి. తత్త్వజ్ఞు లెవరు నీవాదము నిరాధార మగుట నంగీకరింపలేదు. "కాళహస్తిలో కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారికిని సూరిగారికిని జరిగిన వివాదములో శాస్త్రిగా రొకవిషయమునఁ బరాజితులై సహింపనేరక సూరి బాలవ్యాకరణము నణఁచుటకు 'హరికారికలు' సంస్కృతమున వ్రాసి బాలవ్యాకృతి కిది మాతృక యని ప్రచారము చేసెడివా" రని జనశ్రుతి. దీని కుపష్టంభకముగా వీరేశలింగము పంతులుగారు 'కవుల చరిత్ర' లో కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి చరిత్రయం దిట్లు వ్రాసినారు.

"ఈకృష్ణమూర్తికవి కాళహస్తిలో నున్నపుడు చేయఁబడిన ప్రధానగ్రంథ మింకొకటికలదు. ఆకాలములో నీయనకును చెన్నపురిశాస్త్రపాఠశాలలో నాంధ్రపండితుఁడైన పరవస్తు చిన్నయసూరిగారికిని సిద్ధాంతకౌముదిలోని సూత్రవిచారము కొంతనడచెను. మనపండితులు సాధారణముగా మత్సరగ్రస్తులగుట సుప్రసిద్ధమేకదా? అట్టివా రీర్ష్యచేతఁ దమకు

లాభము లేకపోయినను బరులకు నష్టము కలుగుటయే తమ యభీష్టసిద్ధిగా భావించి కొన్ని సమయములయందు బరుల కీర్తికి భంగము కలిగింపఁజూతురు. అంతకుఁబూర్వము కొంత కాలము క్రిందటఁ జిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణము రచియించెను. దానితో సరిపోల్పఁదగిన యాంధ్రవ్యాకరణ మావఱకు వేఱొకటి లేదు. అట్లుండఁగాఁ గృష్ణమూర్తిగారిచేఁ జేయఁబడిన వ్యాఖ్యానముతోఁ గూడిన హరికారిక లనఁబడెడి యాంధ్రవ్యాకరణసూత్రగ్రంథ మొకటి యటుతరువాత నల్ప కాలమునకు వెలువడెను. అదిగో హరిభట్టకృతమై యథర్వణాదులచేఁ జేర్చఁబడిన కారికావళియైన పక్షమునఁ జిన్నయసూరి తనవ్యాకరణములోని సూత్రము లన్నిటిని హరికృతగ్రంథమునుండి దొంగిలించి తనపేరిటఁ బ్రకటించినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. అయినను మూలగ్రంథములోఁ జూపఁబడిన-లక్ష్యములు కొన్ని యథర్వణాచార్యుల కిటీవలి యాధునిక గ్రంథములలోని వగుటచేత వ్యాఖ్యానమును మాత్రమేగాక మూలగ్రంథమును సైతము కృష్ణమూర్తిగారే రచించిరేమో యని పలువురు సందేహపడుచున్నారు. అట్టి గ్రంథమును రచియింపఁగల సామర్థ్యమావిద్వత్కవికిఁగల దనుటకు సందేహము లేదు. ఈయన యిటువంటి గ్రంథకల్పనము సేయ సంశయపడువారు కారని చూపుటకై చరమదశయందు మాడుగల్లులో నున్నపు డొక రాత్రిలోఁ జేసిన ట్టీయన కారోపింపఁబడిన యశ్వశాస్త్రకథ కొంత తోడ్పడుచున్నది." (కవులచరిత్ర 588 పుట)

ఈ వాక్యములు సావధానముగాఁ జదివినచో సూరి గారి బాలవ్యాకరణమున కసూయపడి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారు హరికారికలు రచించి రనుట సుస్పష్టము. ఇదిగాక హరికారికలు పెక్కుచోట్ల నసందర్భములుగా నున్నవి కూడను. ప్రథమమున మదుపజ్ఞంబని చెప్పిన 'సంస్కృత వ్యాకరణము' ప్రచారముకాదని తలఁచి బాలవ్యాకరణము తెనుఁగున సూరి రచించినాఁడు. చిన్నయసూరి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారివలె సర్వతంత్రస్వతంత్రుఁడు, షడ్దర్శనీపారంగ తుఁడు కాకపోవచ్చును. బాలవ్యాకరణము రచించుటకుఁ దగిన పాణినీయ పాండితియుఁ బ్రయోగ పరిజ్ఞానము లేనివాఁ డనుట యన్యాయము.

నీతిచంద్రిక : ఇది సూరికృతులలో నత్యుత్తమము. వచనకథారచనా విధానమునకుఁ జిన్నయసూరియే శ్రీకారము చుట్టెననుటకుఁ జరిత్రపరిశీలకు లొప్పుకున్నను నీతిచంద్రికలోని శైలి రసాలవాలమనుట సహృదయసామాన్యమున కిష్టా పత్తియే. సూరి 'వాణీదర్పణ'మను ముద్రాయంత్రమును నెలకొలిపి నీతిచంద్రిక తొలిముద్రణము 1853 లో వేయిం చెను. వీరేశలింగకవి ''చిన్నయసూరి ధీరు లెదఁ జేరిచి సారెకు నాదరింపఁగా మున్ను రచించిమించె సగము న్వచనం బుగ నీతిచంద్రికన్'' అని తా నుత్తరార్థముఁ గూర్చెను. కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారును 'విగ్రహము' గావించిరి. సూరివచనములోని సొగసు వీరిద్వురకును దూర మైనది. మిత్రభేదము మిత్రలాభముకంటెఁ బ్రౌఢము.

రచనాచతురతకును, సామెతలు చక్కఁగ వాడుటకును, ప్రయోగవిశేషములు ప్రదర్శించుటకును చిన్నయసూరి శ్రద్ధ తీసికొనెను. రసానుగుణములగు వృత్తులు, పాత్రోచితము లగు పదములు నీతిచంద్రికయందే పరికింపవలయును. సూరి సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణము – ఆంధ్ర ధాతుమాలయు నాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు ప్రకటించినది.

ఇతఁడు సంస్కృతాంధ్రములలోఁ జక్కనిరీతిగల కవిత సంతరించెను. పచ్చపన్నృపయశోమండనము చూడుఁడు.

గగనంబట్లు రసప్రపూర్ణ విలసత్కందంబుల న్మీఱి య
భ్రగసాలంబుగతిన్ సితచ్ఛదములన్ భాసిల్లి మేరుక్రియన్
జగదామోద సువర్ణభాస్వరముగా జానొంది పచ్చావనీ
శగుణంబు ల్గణుతించుకోశ మిది యిచ్చ న్మెచ్చుగావించెడిన్.

గుణస్య బాధికాం వృద్ధిం కృతవాన్ పాణినిః పురా
అబాధితగుణాం వృద్ధిమకరో త్పచ్చపప్రభుః.

సంస్కృతాంధ్రకవితలు రెండును ధారాళగతినుండి పండితహృదయముల నాకర్షించుచున్నవి.

చిన్నయసూరి వ్యాకర్తయే కాదు, కావ్యకర్త కూడను. భాషాభిజ్ఞుఁడే కాదు, సంగీతకళావిజ్ఞుఁడు కూడను. సరస్వత్యుపాసకుఁడే కాదు, హయగ్రీవోపాసకుఁడు కూడను. సుస్థిరయశస్సంపాదకుఁడే కాదు. ''సుజనరంజనీపత్రికా'' సంపాదకుఁడు కూడను.

సూరి కంఠధ్వని చాల శ్రావ్యముగా నుండెడిదఁట. ఆయన సంగీతము కొంత నేర్చెను. సూరి 'సుజనరంజని' యను

మాసపత్రిక కొన్నియేండ్లు వెలువరించినట్లు తెలియును. అందుఁ బట్టపరీక్షార్థులకు విద్వాంసులకుఁ గలుగు భాషాసందేహములకుఁ జక్కని సమాధానములు ప్రచురింపఁబడుచుండెడి వఁట. ''ఇదివరలోఁ జిన్నయసూరి ముద్రింపించుచు వచ్చిన సుజనరంజని యను పత్రికయందు పై నుదాహరించిన మూఁడు గ్రంథములును భట్టుమూర్తి రచించె నని వ్రాసి యున్నది'' (అముద్రితగ్రంథ చింతామణి 1886 ఫిబ్రవరి) ఈవ్రాఁతను జూచిన 'సుజనరంజని' సూరి నడపినటులు సువిశదము.

సూరి కవితానిపుణుఁడు. లాక్షణికుఁడు. వచన రచనా మార్గదర్శకుఁడు. సంఘసంస్కారపరుఁడు. భాషాపోషకుఁడు. ఇతఁడు ప్రాచీనుల యడుగుజాడలలో నడచెను. ఇతనికి నన్నయ చెప్పినది వేదము. ఇతనికడ శాస్త్రాదిగ్రంథములతో నిండిన భాండాగార ముండెడి దని ప్రసిద్ధి.

బ్రౌనుదొర ప్రోత్సాహము - లక్ష్మీనరసింహశ్రేష్ఠి హెచ్చరిక, సూరిభాషాసేవకుఁ జేయూఁత నిచ్చినవి. సూరి మరణించినను నాతని కీర్తిజ్యోతి బాలవ్యాకరణ నీతిచంద్రికా స్నేహమున నధునాతనాంధ్రభాషాభవనములో దేదీప్యమానముగ వెలుఁగుచునే యున్నది.

ప్రశ్నలు:—(౧) బాలవ్యాకరణము సూరి స్వతంత్రకృతియని నిరూపింపుఁడు.

(౨) సూరికి వచన రచనలోఁగల స్థాన మెట్టిది?

శ్రీ. శ్రీ. రావుబహద్దరు
కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు

కందుకూరి వీరేశలింగకవి

౧౮౪౮-౧౯౧౯

ఆఱువేల నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. జన్మస్థానము : రాజమహేంద్రవరము. తల్లి పున్నమాంబ. తండ్రి సుబ్బారాయఁడు. జననము : 16-4-1848. నిర్యాణము : 27-5-1919. విరచిత గ్రంథముల సంఖ్య 180— ప్రబోధచంద్రోదయము, మాలతీమధుకరము, మాళవికాగ్నిమిత్రము, అభిజ్ఞానశాకుంతలము, రత్నావళి, హరిశ్చంద్ర నాటకము, సత్యరాజ పూర్వదేశయాత్రలు, వినీసువర్తకుని చరిత్ర, రాగమంజరి, రాజశేఖర చరిత్ర, నీతిచంద్రిక, ఆంధ్రకవుల చరిత్రము, స్వీయచరిత్రము, ప్రహసనములు మొత్తము 58. ఇత్యాదులు. విపుల చరిత్రమునకు వీరి స్వీయచరిత్ర (2 భాగములు) చదువుకొనవలయును.

వీరేశలింగముపంతులుగారు తెలుఁగు వాఙ్మయమునఁ దొల్లి త్రొక్కని క్రొత్తదారు లన్నియుఁ ద్రొక్కి యాధునికాంధ్ర వాఙ్మయమునకు మార్గదర్శి యనిపించుకొనిన కవి. ఆయన రచించిన గ్రంథములు నూటయిరువదికి పైగా నున్నవి. 'అయిదవవాచకము' మొదలుకొని 'ఆంధ్రకవుల చరిత్ర' వఱకు వ్రాసినారు. నవలలకు దారిచూపినారు. నాటకములు రచించినారు. కథ లల్లినారు. వ్యాసములు వెలువరించినారు. ప్రహసనములు ప్రకటించినారు. గ్రంథ విమర్శలు సంధానించినారు. శాస్త్రగ్రంథములు సంతరించి

నారు. చారిత్రక కృతులు ప్రచురించినారు. వార్తాపత్రికలు సంపాదించినారు. విశేష మేమనఁగా నీ సారస్వతశాఖలకుఁ గొన్నిటికిఁ ద్రోవచూపినవారు, కొన్నిటికి రాచబాట వేసినవారు నైరి.

పందొమ్మిదవశతాబ్ది శేషార్థమునుండి తెలుఁగున నొక క్రొత్తయుగ మారంభమైనది. దానికి గద్యయుగ మని సాధారణపుఁ బేరు పెట్టవచ్చును. అంతకుఁబూర్వము వచన గ్రంథములు మిక్కిలి తక్కువ. చంపూపద్ధతిని పురాణములలో నక్కడక్కడ వచన ముపయోగింపఁబడినది. ప్రబంధములలో వచనము ఛందోనిర్బంధము లేని పద్యముల వలె నడపించిరి. ఇంతియే కాని ఇతిశ్రీ గా గద్యము గల గ్రంథములు 17-వ శతాబ్దిలో మధురా పరిపాలకులైన విజయరంగ చొక్కనాధుని కాలమునుండి కాని బయలుదేఱలేదు. మధురాంధ్రవాఙ్మయములోఁ బుట్టిన వచన రచనలన్నియుఁ బౌరాణికగాథాగ్రథితములు. పోనీ, కృష్ణమిశ్రుని ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకమును నంది మల్లయ్య, ఘంట సింగనకవులు ప్రబంధముగా మార్చిరి గాని నాటకము నాటకముగా నాంధ్రీకరింపలేదు. 'విద్ధసాలభంజిక'ను మంచనకవి 'కేయూరబాహు చరిత్ర' కావ్యముగా మార్చెను. ప్రాచీనాంధ్రకవులకు వచనముపై గల యుపేక్షాభావమున కిది నిదర్శనము. క్రొత్తరీతిగల చిన్నయసూరి 'నీతిచంద్రిక' తెలుఁగున మొట్టమొదటి వచనగ్రంథము. చిన్నయసూరి వేసిన వచన వాఙ్మయబీజమును వీరేశలింగముపంతులుగారు

మొలపించి వెలయఁజేసిరి. వీరేశలింగముగారి రాజశేఖర చరిత్రకు గోపాలకృష్ణమసెట్టి "రంగరాజు చరిత్ర"తోఁ బోలికలు గల వని యొకరు చూపించిరి. అగుఁగాక! తిక్కన్న కవిబ్రహ్మ యనునట్లు పంతులుగారు గద్యబ్రహ్మ. సూరి నీతిచంద్రిక తరువాత సుప్రసన్న భాషలో వీరేశలింగముగారు సంధివిగ్రహములు వ్రాసిరి. వీరి శైలి సుమధురము సులభము నై సర్వజనగ్రాహ్యముగా నుండును. సంధు లచ్చటచ్చట సడలించినను రచనలో మాధుర్యమును మాత్రము తొలఁగించలేదు. అన్యదేశ్యములు కొన్ని యుపయోగించినను సందము చెఱుపలేదు. ప్రజాసామాన్యమున కర్థముకావలయుననియు సంఘసంస్కార ప్రచారార్థమనియు వీరి శైలి తేలికపఱుచుకొనిరి. వీరి రాజశేఖరచరిత్రము, సత్యరాజా పూర్వదేశ యాత్రలు ఆంగ్లేయరచనలకు ఛాయలైనను స్వతంత్రరచనములవలె నుండి నవలలకు దారిచూపినవి. వీరేశలింగము పంతులుగారు వచనములో నొక విలక్షణత వెలయించిరి.

ఇక నాటకముల మాట యోచించినచో నివి యింతకుఁ బూర్వము తెలుఁగున లేవు. యక్షగానములు మాత్ర మున్నవి. కాళిదాసకృత శాకుంతలము పంతులుగారనువదించి 1883 లో నావిష్కరించిరి. అదిమొదలు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి ప్రభృతులు పదిమందివఱకు నా నాటకమెవరిశక్తికొలఁది వా రాంధ్రీకరించికొనిరి. వీరేశలింగముగారి ఆంధ్ర శాకుంతలము రంగస్థలముల కెక్కి యనేకులచే నభినందింపఁ బడినది.

చల్లనివై శ్రమం బడఁపఁజాలిన తామరపాకు వీవనల్
మెల్లనఁగొంచు వీచుదునొ మిక్కిలి శీతలమైన వాయువున్
సల్లలితారుణాబ్జ సదృశంబగు నీ చరణద్వయంబు నో
పల్లవపాణి! నాతొడలపై నిడి హాయిగఁ బట్టువాఁడనో?

ఇత్యాది పద్యములు తెలుఁగున మఱుమ్రోసినవి. శాకుం తలమేగాక ప్రబోధచంద్రోదయము, మాళవికాగ్నిమిత్రము, రత్నావళి మున్నగు నాటకము లాంధ్రీకరించిరి. ఆంగ్లేయ నాటకములనుబట్టి చమత్కార రత్నావళి, కల్యాణకల్పవల్లి, రాగమంజరి అనువానిని రచించిరి. ప్రహ్లాద దక్షిణగోగ్రహణాది పురాణ నాటకములు వ్రాసిరి.

వీరేశలింగముగారికిఁ దొల్లి తెలుఁగులో ప్రహసనములు లేవు. 'చంద్రరేఖావిలాపము' వంటి తిట్టుకవితలు మాత్రము గలవు. సంస్కృతమునఁ జాల నున్నవి. ప్రహసన నిర్మాతలలో పంతులుగారే ప్రథములు. "ఆచారము" అను ప్రహసనములో చేదస్తపు చెలమమ్మ మాటలు కొన్ని మచ్చు:

"నీవు అదృష్టవంతురాలవు గనుక వొక్కమొస్తరుగా ఆచారం జరుపుకుంటున్నావు. నాకు నీలాగు జరుగదు. అక్కడికి నేను రోజుకు రెండువందలస్నానాలు చేస్తాను. ఈవేళ మట్టుకు ఇప్పటికి పదిస్నానాలు చేసినాను. తెల్లవారి లేచి దొడ్లోకివెళ్లినప్పుడు కాలికింద యేమో మెత్తగా తగిలి అది యేమిగుడ్డో అని తలనిండా స్నానము చేసినాను. తరువాత మా కోడలు దగ్గరనుంచి వెళ్లినప్పుడు పైటకొంగు తగిలి నట్టు అనుమానం కలిగి మళ్లీస్నానము చేసినాను. గోదావరికి వెళ్లి స్నానము చేసి బిందెయెత్తుకొని వస్తూ బట్టలు వుతుక్కునే వాళ్ల నీళ్లు పడ్డట్టుతోచి మళ్లీ వెళ్లి మునిగినాను. తీరా వడ్డుకు వచ్చేటప్పుడు నీళ్లతో కాలి కేదో ఆకు తగిలి అంటతప్పేళాలు తోమేవాళ్లు వేసిన అంటాకని నీళ్లు పారపోసి వెళ్లి మళ్లీ స్నానంచేసినాను. తరువాత బిందెత్తుకొని సఘందూరం వచ్చేటప్పటికి ఇరవైగజాలదూరంలో మాలవాడు కనబడి నీళ్లు నడివీధిలో పారపోసి వాణ్ణినాలుగు తిట్టి వాడిజీవానికి ఉసూరుమంటూ మళ్లీ వెనుకకు గోదావరికి వెళ్లి స్నానముచేసి నీళ్లు తెచ్చుకున్నాను........ ఎన్ని స్నానాలయినవో లెక్కపెట్టినావా"

ఈయన మొత్తము ౨౮ ప్రహసనములు కూర్చిరి. అందు పదునాల్గు పెద్దవి. వీరి ప్రహసనభాష సొగసుగానే యుండును. స్వాభావికత కొంత తక్కువ.

వీరు "తర్కసంగ్రహము"నకుఁ జక్కని తెనుఁగు వ్రాసిరి. జ్యోతిశ్శాస్త్రము—శారీరశాస్త్రము ననువదించిరి. ఆంగ్లేయభాషలోనుండు భౌతికశాస్త్రము లాంధ్రీకరించుత్రోవ పంతులుగారే చూపిరనవచ్చును.

జీవితచరిత్రరచనమునకుఁ దెలుఁగున సూత్రము వేసినవారు వీరేశలింగముపంతులుగారే. వేమభూపాలీయ రఘునాథాభ్యుదయాదులు సంస్కృతములో వెలసినవి. వానిలోఁ గవిత కున్నంతప్రాధాన్యము చరిత్రమునకు లేదు. ఆంధ్రమున రామరాజీయాదులు రెండు మూఁడు చారిత్రకకృతులున్నవి. ఇవియు నట్టివే. ఆంగ్లసంప్రదాయము ననుసరించి పంతులు

గారు తొలుత విక్టోరియామహారాజ్ఞి చరిత్రము, జీసను చరిత్రము తెలుఁగులో వెలువఁజేసిరి. అక్కడినుండి యనేక జీవితచరిత్రలు చిత్రింపఁబడినవి. 'స్వీయచరిత్ర'' రచనారంభము చేసినవారును వీరే. ఇది 1910 లో వెలువరింపఁబడినది. పంతులుగారి చిన్నతనమునుండియుఁగల చరిత్ర మిందు సమగ్రముగా వ్రాయఁబడినది. సూక్ష్మాంశములు కూడ విస్మరింపక వీరీచరిత్రము సంధానించిరి. ఇది వీరి మేధాబలమునకు బలకరమగు నిదర్శనము. ఈచరిత్రము చదువునప్పుడు సమకాలికులకు నాత్మస్తుతిగాను పరనిందగాను నున్నట్లు కొన్నిపట్టుల గోచరించును. ఈ విషయమే పంతులుగారు తొలుతఁ బేరుకొనిరి. ఈ పంక్తు లరసిన వారి స్వరూప స్వభావాదులు తెలియును.

''ఎక్కడ నేయక్రమము కనఁబడినను నాది సహించి యుండెడిస్వభావము కాదు. ఆ యక్రమమునకుఁ బ్రతిక్రియఁ జూచువఱకును నామనస్సున కూఱట కలుగదు.''

''ఈశ్వరుఁడు నాకు వేగముగా వ్రాయుశక్తిని ప్రసాదించియున్నాఁడు. పద్యమునుగాని వచనమునుగాని నే నొకసారియే వ్రాయుచుందును. వ్రాసినదానిని మరల దిద్ది వ్రాయుట నా కలవాటులేదు. అందుచేత నావ్రాఁత దిద్ది దిద్ది మరల మరల వ్రాయుచుండువారి దానివలె నంత మెఱుఁగుగా నుండదనుకొనెదను.''

''ఏకసంధాద్విసంధాగ్రాహుల కుండుబుద్ధి విశేషము కొంత కలవాఁడ నగుటచేత నే నింటనుండి పాఠశాలకుఁ బోవుచు నొకసారియో రెండుసారులో దారిలోఁ బాఠము

చూచినంతమాత్రముననే నా కది ముఖస్థమై యప్పటికిఁ దప్పులేక యప్పగింప శక్తుఁడ నగుచుంటిని.''

స్వయముగాఁ దమచరిత్రము తామే వ్రాసికొనుటచే నీపైమాటలు స్వాహంకారపూరితములుగా స్థూలదృష్టికిఁ దట్టును. కాని యథార్థ మరసినచో వీరేశలింగకవి యట్టివాఁడే. అద్యతనాంధ్రవాఙ్మయములో ననేకనూతనమార్గములు వేసి శతాధికకృతులు రచియించి యఖండకీర్తి నార్జించిన యీకవివరునియెడ ఏకసంధాగ్రాహిత్వాది లక్షణము లుండుననుట స్వభావోక్తికి దవ్వుగానిమాట.

ఇఁక, కవిచరిత్రరచనము ప్రచురముచేసినవారును పంతులుగారే. శ్రీ గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారు ఆంగ్లేయుల ననుసరించి తొలుదొల్తఁ దెలుఁగున నాంధ్రకవి జీవితములు వ్రాసిరి. దానితరువాత వీరేశలింగకవిగారు ''ఆంధ్ర కవుల చరిత్రము'' మూఁడు భాగములుగా వ్రాసిరి. శ్రీరామమూర్తిగారి గ్రంథముకంటె నిది పెద్దగ్రంథము. దానికంటె దీనిలోఁ జారిత్రకచర్చ మిన్నగా నున్నది. కవికాలనిర్ణయాదులు లెస్సగ నిందుఁ గూర్చిరి. కవుల గ్రంథములలో గుణదోష వివరణము గావించిరి. ఈ గ్రంథము వీరేశలింగముగారి శక్తిసామర్థ్యములను జాలభాగము చూఱగొనినది. వీరు కొందఱు కవులనుగూర్చి వ్రాసిన కాలనిర్ణయాదులకు నవీను లంగీకరింపలేదు. ప్రథమప్రయత్నమున నిది యాక్షేపణీయముగాదు. పంతులుగా రనంతమగు భాషాసేవచేసిన మహాశయులు. సంఘసంస్కరణప్రియులును. స్త్రీ పునర్వివాహకరణోద్యమమునకుఁ బరిపుష్టిగావించిరి. ఈ విషయ

షమున వీరి ప్రచారమపారము. కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గారికిని వీరికి బహుకాలము వివాద మీ విషయమున సాగినది. ఇది యాంధ్రమునకుఁ బరిచితము.

వీరేశలింగముగారు పగలు సంస్కరణ విషయములలోఁ బనిచేసి రాత్రులు గ్రంథరచనము సాగించుచుండు నలవాటు కలవారు. పీనస రోగపీడితులగుట రాత్రులు వీరికి నిద్ర పట్టెడిదికాదు. 'కాడ్లీవరునూనె' యాహారప్రాయముగ నుపయోగించుకొనుచు గ్రంథరచన చేయుచుండువారు. ఈయన కలమునకు మొగమోటమి యనునది కలలోనైన లేదు. సంఘాచారములకు వ్యతిరేకమై పెద్దలకుఁ బ్రతిష్ఠాభంగము కలిగించి యీయన వ్రాఁత యభియోగముల కెక్కినది. కాని యీయన సత్యవాదిత విడువలేదు. చివరికాలమున నపనిందలఁ బాలయ్యెను. చెలికాండ్ర సహవాసము వీడవలసివచ్చెను. ధనవ్యయమయ్యెను. ఆరోగ్యము చెడెను. ఎట్టి క్లిష్ట పరిస్థితులు తటస్థించినను కర్మశూరత్వము సత్యవాదిత్వము విడువలేదు. ఈయన వాఙ్మధుర్యముకంటె వ్రాఁతనేర్పు గొప్పది. వీరేశలింగముపంతులు వంటి దీక్షాపరుఁడు, కర్మశూరుఁడు, కార్యదక్షుఁడు, ధైర్యవంతుఁడు, స్వార్థత్యాగి, స్వతంత్రుఁడు ఆంధ్రమహారచయితలలో లేఁడు. ఉండఁడు.

ప్రశ్నలు:—౧. వీరేశలింగముపంతులుగారు ముఖ్యముగా నేయే సారస్వతశాఖలలో మార్గదర్శి?

౨. పంతులుగారి సంఘసంస్కరణమునుగూర్చి వ్రాయుఁడు.

3

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి

౧౮౫౩-౧౯౨౯

పుదూరు ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. తల్లి: లక్ష్మమ్మ. తండ్రి: వేంకటరమణశాస్త్రి. పుట్టుక మదరాసులో. పూర్వుల జన్మస్థానము నెల్లూరుజిల్లా కావలితాలూకాలోని మల్లయపాలెము. జననము: 1853 డిసెంబరు 21 తేదీ. (ప్రమాదీచ సంవత్సర మార్గశీర్ష బహుళ ౬ బుధవారము. నిర్యాణము: 1929 జూను 18 తేదీ ఉదయము 5-45 ని. కు) రచితగ్రంథములు: ప్రక్రియాఛందస్సు, అలంకారసారసంగ్రహము 1886, ఆంధ్రకథాసరిత్సాగరము 1891, నాగానందము 1891, ఆంధ్రాభిజ్ఞాన శాకుంతలము 1896, ప్రతాపరుద్రీయ నాటకము 1897, ఆంధ్రప్రసన్నరాఘవనాటక విమర్శనము 1898, ఉషానాటకము 1901, బొబ్బిలియుద్ధ నాటకము 1916, మాళవికాగ్నిమిత్రము 1919, ఉత్తరరామచరిత్రాంధ్రీకరణము 1920, విక్రమోర్వశీయ, రత్నావళి, సాహిత్య దర్పణాంధ్రీకరణములు 1921, శారదాకాంచిక శృంగార నైషధము సర్వంకషవ్యాఖ్య 1918, ఆముక్తమాల్యద వ్యాఖ్య 1920, రఘువంశము, కుమారసంభవము, అమరుకావ్యము, విజయవిలాసము, సారంగధర, కావ్యాలంకార చూడామణి మున్నగునవి టీకలతో - 1910 లో వెలువరించిరి. 'జనవినోదినీ' పత్రిక ప్రకటించిరి.

"కవి పండితుఁడు కాఁడు. పండితుఁడు కవి కాఁడు" అని కొందఱివాదము. కాళిదాసుఁడు కవికులతిలకము. అతని పాండిత్యము భువనవిదితము. భవభూతి మహాకవి. అతఁడు పదవాక్య ప్రమాణజ్ఞానమునఁ బేరుమోసినవాఁడు. కవి పండితుఁడు కాఁడనుటలో సొగసులేదు.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు మహోపాధ్యాయులు. సర్వతంత్ర స్వతంత్రులు. కళాప్రపూర్ణులు. వ్యాఖ్యాన మల్లినాథులు. వీరు వ్రాసిన పద్యకావ్యములు లేవు గాని కాళిదాస భవభూతులవలె వీరును మూఁడు నాటకములు రచించిరి. ఇవి మూఁడును మూఁడు రత్నములు. వానిలో ప్రతాపరుద్రీయ మనర్ఘరత్నము. ఉష, బొబ్బిలినాటకములు రమ్యములై రంగస్థలములకెక్కి కీర్తిగనినవి. ఈ నాటకములు మూఁడిటికిని పాత్రౌచిత్యపోషణము పెద్దవన్నె దెచ్చినది. మహానుభావము గల వేంకటరాయశాస్త్రిగారు గ్రాంథిక గ్రామ్యములు పాత్రోచితములుగాఁ జిత్రించి ప్రతాపరుద్రీయమునకుఁ బేరుదెచ్చిరి. నాగానందాంధ్రీకరణమునను ప్రతాపరుద్రీయమునను వీరీ క్రొత్తమార్గము త్రొక్కుటఁ జూచి కొందఱు కేవల గ్రాంథికవాదులు కోపించిరి. విమర్శనములు వెలువడఁ జొచ్చినవి. అంతకుమున్నే యిది కనిపట్టి 'ప్రతాప'లో శాస్త్రిగారిట్లు వ్రాసికొని నటిచేఁ జదివించిరి.

అంకెకుఁ దార్చె నేరసికు నంగలభారతి ప్రౌఢనీతి, నా
కింకిరినాంధ్రి ద్రావిడియుఁ గేరుచు దైవియుఁగూడి రెవ్వనిఁ
జంకు కళంకు లేనికవిచంద్రుఁడు తోషితకోవిదేంద్రుఁ డా
వేంకటరాయశాస్త్రికృతి వెంగలిమూఁక కెఱుంగ శక్యమే?

ప్రతాపరుద్రీయమునఁ దురుష్కునిచేతను, బొబ్బిలిలో సిపాయిచేతను శాస్త్రిగారు సందర్భసముచితమగు సంభాషణము చేయించిరి. వేంకటరాయశాస్త్రి తండ్రిగారు వేంకటరమణశాస్త్రిగారు సంస్కృతాంధ్రములలో గొప్పపండితులు. వీరు పరవస్తు చిన్నయసూరికి సహపాఠులు. తండ్రిగారు పెక్కుపట్టణములలో నుద్యోగములు చేసియుండుటచే వేంకటరాయశాస్త్రిగారుకూడ వారితోపాటనేకమండలములలోఁ దిరుగుట, తత్తన్మండల వ్యవహారభాషాసంప్రదాయము లెఱుఁగుట తటస్థించినది. బహుబాల్యముననే ప్రతాపరుద్రీయకథ వేంకటరాయశాస్త్రిగారి నాకర్షించినది. అది 1896 లో నాటకరూపమునకు వచ్చి యాంధ్రి కాభరణమైనది. ఈ విషయము తన్నాటకానతారికలో నిటు లున్నది. "ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్ర మహారాజును తురకలు ఢిల్లీకి ఖయిదుగొని పోయినకథ లిఖితముగాని ముద్రితముగాని నా కెచటను దొరకలేదు. నే నెనిమిదేండ్ల వయసున నుండఁగా మా నాయనగారు వేదము వేంకటరమణశాస్త్రులవారు తమ మిత్రబృందములో నీకథను బ్రస్తుతించునపుడు నేనును వింటిని. వారు చెప్పటలో నీకథ అరగంటకూడ పట్టలేదు. ఇటీవల నేను ఆంధ్రజనవినోదినీ ముద్రణాధికృతుఁడనై యుండఁగా 1883 సంవత్సరమున ఈ కథను నాకుఁ దోఁచినట్లు విరివిచేసి యల్లి కథారూపమునఁ బ్రచురించియుంటిని. పిమ్మట 1893

సంవత్సరమున జూలై నెలలో దానిని నాటకోచితముగా రూపుచేసి, ఈ నాటకమునందలి గద్యభాగమునుమాత్రము వ్రాసి నా మిత్రులకుఁ జూపితిని.''

శాస్త్రిగారి తండ్రిగారికడ నలుగురు శిష్యులు వేదాంతగోష్ఠి తఱచు చేయుచుండువారఁట. వారిలో నొకఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. రెండవవాఁడు చాకలి, మూఁడవ వాఁడు ముసల్మాను, నాలగవవాఁడు క్రైస్తవుఁడు. వారిగోష్ఠి శాస్త్రిగారు వేడుకపడి వినుచుండువారఁట. ప్రతాప చరిత్రలోని మహమ్మదీయపాత్ర మంత మనోహరముగాఁ జిత్రింపఁ గలుగుటకు నాఁటి మహమ్మదీయ శిష్యునిమాటల వినియుండుటయే కారణ మని శాస్త్రిగా రనుచుండెడివారని చెప్పుకొందురు.

ఈయన చోడవరము బడిలోఁ గొన్నాళ్లు ప్రధానోపాధ్యాయులుగా నుండిరి. నాఁటి యొక విచిత్రగాథ నిట్లు చెప్పుదురు. ''ఆ బడిలో 'పేరిగాఁడు' అను నొక నౌకరి యుండువాఁడు. బడిపను లేవియు ముట్టుకొనక మూఁడు ప్రొద్దులు 'సెక్రటరీ' యింటనే గృహకృత్యములుసేయుట, ఎప్పుడో వచ్చి బడియరుఁగుమీఁదఁ బరుండుట – ఇది వాని దైనికచర్య. మన శాస్త్రులుగారికి వీనిచర్య చూడ నరకాలిమంట నెత్తికెక్కి యొక్కనాఁడు వీని కిది పనికా దని యొక చింతబరికె చేతఁ బుచ్చుకొని నసాళమందునట్లు నాలుగు చుఱుకులు తగిలించి మెల్లఁగాఁ దప్పుకొనిరఁట. వాఁడు 'మొఱ్ఱో' అని లేచి 'సెక్రటరీ'తో శాస్త్రులుగారి యన్యాయము చెప్పికొనెను. సెక్రటరీ శాస్త్రిగారిని రమ్మని నౌకరిని పంపెను. 'మీ యింటికి వచ్చు నవసరము నాకు లేదు. పనియున్నచో మీరు రావలయును' అని శాస్త్రిగారి ప్రత్యుత్తరము.'' నిరంకుశాః కవయః!

ఈ పేరిగాఁడే ప్రతాపరుద్రీయములోని పేరిగాఁడు. శాస్త్రులుగారి చెవి కింపుగా నేదేని చక్కని పలుకుబడిగాని నామవాచకముగాని వినఁబడినదో, అది సందర్భోచితముగ గ్రాంథికము చేయవలసినదే. ప్రతాపరుద్రీయములో వెఱ్ఱివాఁడు ''నేను కండచీమను. ఏమనుకున్నావో. పట్టుకుంటే వదలను'' అనెను. శాస్త్రులుగారు విశాఖపట్టనములో నున్నపుడు పొరుగింట ముసలిమగఁడు పడుచుభార్యను జీటికిమాటికి నీ కండచీమపదము నుపయోగించి తిట్టుచుండువాఁడఁట. అది జ్ఞప్తికిరాఁగా నిచటఁ బ్రయోగించిరని వారి సన్నిహితుల వలన విన్నవిషయము.

బొబ్బిలినాటకమున నయిదవయంకములో సారాయి దుకాణము పెట్టినవానిపేరు 'బాడ్మిక్' అనిరి. ఇది వీరు విశాఖపట్టనములో నున్నపు డక్కడి దుకాణదారునిపేరఁట. ఇంకను నిట్టి యనేక స్వానుభవములు తమ నాటకములలో నుద్ఘాటించిరి. వీరికి జంగముపాటలు, పడవపాటలు, ముష్టివారిపాటలు వినుటయం దాస్థ పెద్దది. ప్రతాపనాటకమునకు ముఖ్యముగాఁ బ్రఖ్యాతి గొనితెచ్చినది పాత్రోచిత భాష. కవి చెప్పినటు లీ నాటకము 'పండితమాన్యుల గండె నీరు'గా నున్నది.

ఉషాచరిత్రము నెఱ్ఱాప్రెగడయు, సోమనాథుఁడును దమ కావ్యములలో రసోత్తరముగాఁ జిత్రించిరి. ఎఱ్ఱన బాణునిరాక నాలోకించిన యుషచే నొక సీసము చదివించినాఁడు. సోమనాథుఁడు కల గని లేచిన యుషచే నొక సీసము పఠింపించినాఁడు. వేంకటరాయశాస్త్రిగారి నాటకములో "భ్రాంతిద్వీపమున నక్షత్ర ప్రాసాదమున బంధిత యుష చెలి చిత్రరేఖతో" ని ట్లనుచున్నది.

ఒడిలోన నేనులే కోలగంబుండని
తండ్రికి నేఁ బగదాననైతి
నన్నుఁ గైసేయించి కన్నదే దినమైన
తల్లికి నే విషవల్లినైతి
ప్రాణంపుఁ బ్రాణంబుపగిది నన్నోమెడు
నన్నకే తలవంపు వ్యాధినైతి
ననుఁగోరి తనప్రాణమునకుఁ దెగించిన
దయితుని కే బంధధాత్రినైతిఁ
బ్రాణనాథుని నేఁగొల్చి బందినైతిఁ
దప్పులేక కుశీలపతాకనైతి
దెప్పరము మాని సఖి నీవ చెప్పవమ్మ
మానమేదిన వెలఁదికిఁ బ్రాణమేల ?

ఉత్తరోత్తర రసభావనిష్యందములగు నీ ముప్వురు కవుల సీసములు నొకమాఱు చదువుకొని యభిజ్ఞులు రసతత్త్వమును జూఱలాడవలయును.

శాస్త్రిగారు నిరుపమానవర్ణనా సన్నివేశ సంధాన ధౌరేయులు. ఒకయెడఁ గాళిదాసుని దలపింతురు. ఒకయెడ భవభూతిని మఱపింతురు. అనిరుద్ధునకు స్వప్నములోఁ బ్రియురాలు గనఁబడెను. ఆమెయే యుష. సఖునితో నా సంగతి చెప్పుచు స్వప్నదృష్టయగు ప్రణయినిని వర్ణింపవలసివచ్చినది. అతఁడు పూఁదోఁటలో నున్నాఁడు. అది వెన్నెలరేయి. మంచుకురియుచున్నది. అట్టి సన్నివేశమున నిటులు వర్ణన.

మృషావలగ్న జిల్గుపైఁట మించుసన్నమంచగున్
ఝుషాక్షిదట్ట మన్నసంజజాజులోనిరేకగున్
తృషాకృదోష్ఠి భూషణాళి రిక్కలున్ మెఱుంగులా
నుషావతార మంచుఁ గాంత నూహసేయుదున్ సఖా !

ఉషకై పరితపించుచున్న యనిరుద్ధున కప్పటికిఁ దెలియకున్నను ప్రియయు నుషయే యైనదఁట. అతిమాత్రప్రజ్ఞాసంపన్నులగు శాస్త్రిగారి భావనాశక్తి నీ పద్య మొక్కటియే తార్కాణించుచున్నది. కనుకనే నాటకకర్త "యుషావివాహము" 'సిద్ధసుధాప్రవాహ' మనుకొనినాఁడు.

బొబ్బిలినాటకములు మఱికొంద ఱిటీవలి కవులుకూడ వ్రాసిరి. వానియన్నింట వేంకటరాయశాస్త్రిగారిది రసవత్తరము. 'ఆఁడుఁబురువు లేదు హాతమయ్యో మగకూన కోటపాడయ్యె నింకేటి కిచట'—ఇది చదువుకొని కంటనీరు పెట్టుకొను రసికశూరులు నేఁడు పెక్కండ్రు కలరు. శాస్త్రిగారు శ్రవ్యకావ్యము వ్రాయలేదనువెలితి లేదు. వీరి యా

పై మూఁడు నాటకములలోను గొప్పకవిత్వ మున్నది. పిండి లేనివారికి వీరికవిత యెటులుండినను, పండితకవులకుఁ బండువు. ''పండితుఁడు కవికాఁ''డను వాద మిపుడు నిలువదేమో ?

వేంకటరాయశాస్త్రిగారి యఖండపాండితికిఁ దార్కాణముగా వారి ఆముక్తమాల్యదా, శృంగారనైషధవ్యాఖ్యలు చూపవచ్చును. ఆముక్తాదులలోని పాఠములు కొన్ని వీరు స్వతంత్రించి సవరించిరి. అది కొంత వీరిలోఁగల లోప మనక తప్పదు. ''ఆముక్త'' వ్యాఖ్య వీరు కొన్నేండ్లు చదివి నాలుగునెలలలో వ్రాసిరఁట. 24-6-1920 నాఁడు ప్రారంభించి 28-10-1920 నాఁటికిఁ బూర్తిచేసి రని వారి చరిత్రము చెప్పుచున్నది. అందులకే యపరమల్లినాథబిరుదము వారి యెడ నన్వర్థమైనది.

శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు 'విధవావివాహ' ప్రచారము బాఢముగాఁ జేయుచున్న సమయమున శాస్త్రులుగారు ''స్త్రీపునర్వివాహ దుర్వాదనిర్వాపణ'' గ్రంథము బహుపరిశ్రమమునకుఁ బాల్పడి బహుగ్రంథములు పరిశీలించి ప్రకటించిరి. ఆ ప్రకటనమే శాస్త్రిగారి జీవితమునకు నూతన ప్రకరణమైనది. వారి ప్రతిభయుఁ బాండిత్యము లోకమునకుఁ దెలిపినది యీఘట్టమే. పునర్వివాహ వాద ఖండనోపన్యాసములవలననే శాస్త్రిగారికిఁ బెక్కుమంది మదరాసు మహాశయులమైత్రి కలిగినది. ఆపట్టు, మిల్లరు మున్నగు వహాణులకు వీరి గీర్వాణభాషాపాండిత్యము విదితమైనది. తత్ప్రతిఫలముగా 1887 నవంబరులో క్రైస్తవ

కళాశాలా సంస్కృతోపాధ్యాయపదము శాస్త్రిగారికి లభించినది. ఉద్యోగముతో నూరకుండక యపారమగు సాహితీసేవ గావించిరి. చెన్నపురజీవితము శాస్త్రులుగారికి గ్రంథరచనోత్సాహము హెచ్చించినది. 1890 లో జ్యోతిష్మతీ ముద్రాలయము నెలకొలిపి కథాసరిత్సాగరాది గ్రంథములు తెలుఁగున వెలయించిరి. కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారును వీరును హోరాహోరిఁ బోరిరి. శాస్త్రిగారు పంతులుగారి ప్రసన్నరాఘవమును బ్రత్యక్షరము విమర్శించి విడిచిరి. ఆ వాదము ముదురుపాకమునఁబడి పండితులకు బాధయనిపించినది. దూషణవాక్యములు తొలగించినచో 'ప్రసన్నరాఘవ విమర్శనము' ఆంధ్రికి స్వర్ణభూషణము. అప్పుడు ప్రసిద్ధిలోనున్న 'అముద్రిత గ్రంథచింతామణి' పత్రిక యీ భాషావివాదములను బ్రకటించినది. చింతామణి సంపాదకులు పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారు గొప్పపండిత విమర్శకులు. వేంకటరాయశాస్త్రిగారికి వీరికి నొకటే ప్రాణము.

శాస్త్రిగారు నాటకరంగమునకుఁ బ్రశస్తిదెచ్చిన కళాహృదయులు. ఇంచుమించు ముప్పదియేండ్లు సంస్కృతాంధ్ర నాటకములు తమశిష్యులచేఁ బ్రదర్శింపఁజేసిరి. వీరి సర్వాధ్యక్షతతో నెల్లూర 'ఆంధ్రభాషాభిమాని సమాజము' నడచి రజతోత్సవము జరిపించుకొన్నది. పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారే యీసమాజ స్థాపకులు. 1904 లో పరమమిత్రులు రామకృష్ణయ్యగారు మరణించుటయు, చింతామణి ఆఁగిపోవుటయు వేంకటరాయశాస్త్రిగారికి హృదయావేదన హేతువు

లైనవి. క్రైస్తవకళాశాలలో నిరువదినాలుగేండ్లనుండి పని చేయుచు 1910 లో నాయుద్యోగమునుండి తప్పుకొనిరి. జ్యోతిష్మతీ ముద్రాక్షరశాలను బునరుద్ధరించి యెన్నో ప్రాక్తన గ్రంథములు సవ్యాఖ్యముగా వెలువరించి భాషా సేవ గావించిరి. వేంకటరాయశాస్త్రిగా రాంధ్రభాషా మధుమథనులు. ఆయననుమించిన పండితు లుందురుగాక, ఆయనను కాదనిపించు కవులుండిరి గాక, ఆయనవలె భారతీపూజ గావించిన మహాభక్తుఁడు మాత్రములేఁడు. ఆయన మొత్తము డెబ్బదియాఱేండ్లు బ్రతికెను. కొన్నిశతాబ్దులు నిలుచు వాఙ్మయసేవ చేసెను. అహోరాత్రము లదేపనిగా వ్రాసినవాఁడు వ్రాసినట్లే యుండెను. చదివినవాఁడు చదివినట్లే యుండెను. ఆ పరిశ్రమము, దానికిఁ దగినయారోగ్యము, ఆ పాండిత్యము, దానికిఁ దగిన భావనాశక్తి మఱొకని యందుఁ జూడము. ఆయన మాటలాడిన మధు వొలికెడిది. ప్రతిపక్షిని చల్లగాఁ గొంతుకోయువాఁడు. సభలో నిలఁబడినచో సింహము. ఆయన రసవత్సంభాషణములు వ్రాయుచో నొక మహాకావ్యము. స్వాతంత్ర్యము నెన్నఁడు చంపుకొనలేదు. పనిలేక యెవరినిఁ దూలనాడలేదు. ఆ మేధ, ఆ ప్రతిభ, ఆ హాస్యవిలాసము, ఆ సమయస్ఫూర్తి యితరుల కందవు. అవసరమునుబట్టి పెంకితనము చూపెను. ప్రాచీనాచారముల కతీతుఁడు. అట్లని నవీనాచారముల నాశ్రయింపనులేదు. సందర్భానుసారముగాఁ బోయెను. భాషావిషయముననుఁ నిదియే త్రోవ. పాత్రోచిత మని వ్యావహారికము వాడెను. గ్రాంథికమును సమర్థించెను.

గిడుగువారివలెఁగాక వీరు నియమసాపేక్షముగా గ్రామ్యము ప్రయోగింపవలెనని యందురు. భాషావిషయికముగాఁ గొంచె మభిప్రాయభేద మున్నను గురుజాడ అప్పారావుగారు వీరిని కడు గౌరవించిరి. వఝ్ఝల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రి గారును వీరియభిప్రాయముల నామతించిరి. బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు వీరి కాచార్యులు. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారికి వీ రాచార్యులు. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి ప్రభృతులు వీరికి శిష్యులు. అల్లాడి కృష్ణస్వామి ప్రముఖులు వీరి కాప్తులు.

ఈపుంభావసరస్వతికి లక్ష్మి ప్రసన్నత తక్కువ. శ్రీనాథునివలెఁ జివరికాలమునఁ జిక్కులుపడినారు. ఎంత చిక్కుపడినను సరస్వతీపూజ నేమఱలేదు. ఇట్టి మహనీయ చరిత్రునకు 1927 లో నాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము కళాప్రపూర్ణ బిరుదమునిచ్చి సత్కరించుటలో విశేషములేదు.

నెల్లూరుమండలమున కెల్లఁ దిక్కునవలెఁ గీర్తి దెచ్చిన కవి పండితుఁ డీయన. శాస్త్రులుగారికృతులను బోషించిన రెడ్డి వంశీయులయశము శాశ్వతము. వేంకటరాయశాస్త్రి గారు 1919 లో ఆంధ్రసారస్వత సభవారిచే సన్మానితులై మహోపాధ్యాయబిరుద మంది తమవాగ్దేవతాపూజావిధాన మిట్లు నొడివిరి.

"ఆవాహనము శ్రీపునర్వివాహదుర్వాదనిర్వాపణము-ఆసనసమర్పణము కథాసరిత్సాగరము-అర్ఘ్యము ప్రతాపరుద్రీయనాటకము- పాద్యము మేఘసందేశాంధ్రటీక - అలం

కారము ఆంధ్రప్రసన్న రాఘవనాటకాది విమర్శ కింకిణీగణ శింజాన శారదాకాంచిక - నైవేద్యము శృంగారనైషధ సర్వంకషవ్యాఖ్య. ఉషానాటకమున వీరు జీవితవిషయ మిట్లు చెప్పించికొనినారు.

ఛాత్రసాహస్ర ప్రచారంబుగా నాట
కములఁ దన్నిగమంబు గఱపినారు
సర్వజ్ఞసింగమ సార్వభౌమునిగద్దె
యెక్కినదొర మది కెక్కినారు
హూణరూపకరసం బుదరంబు నిండారఁ
ద్రావి గట్టునఁ ద్రేఁచి తనిసినారు
టాటోటుఁగవులు పటాపంచలై మాయఁ
గాంచిక వాణి కర్పించినారు
బళ్లారిభవ కవిపండిత సంఘంబు
మదరాసులో రూపుమాపినారు
కాళిదాసు శకుంతల నేలినారు
మించిన ప్రతాపకృతిని నిర్మించినారు
తగదొకో శాస్త్రిగారి గ్రంథమునుగోర
మహితవస్తు పరాయణ మానసులకు.

ప్రశ్నలు:—౧. ప్రతాపరుద్రీయ నాటకములోని విశేషము లేవి?
౨. శాస్త్రిగా రేయేకృతులను వ్యాఖ్యానించెను?
౩. శాస్త్రిగారు "కవి—పండితుడు". నిరూపింపుడు.

౪

ధర్మవరము రామకృష్ణమాచార్యులు

౧౮౫౩-౧౯౧౨

వైష్ణవులు—తండ్రి: కృష్ణమాచార్యులు. తల్లి: లక్ష్మమ్మ. జన్మస్థానము: ధర్మపురి అగ్రహారము (తాడిపత్రితాలూకా-అనంతపురముజిల్లా) నివాసము: బళ్లారి. జననము: 1853 సం. (పరీధావి కార్తిక శు॥ ఏకాదశి) నిర్యాణము: 1912 సం. విరచితగ్రంథములు ముద్రిత నాటకములు:—౧. చిత్రనళీయము, ౨. విషాద సారంగధరము, ౩. పాదుకా పట్టాభిషేకము, ౪. ప్రహ్లాద, ౫. సావిత్రీ చిత్రాశ్వము, ౬. మోహినీ రుక్మాంగద, ౭. బృహన్నల, ౮. ప్రమీలార్జునీయము, ౯. పాంచాలీ స్వయంవరము, ౧౦. ముక్తావళి, ౧౧. చిరకారి నాటకము, ౧౨. రోషనారా శివాజి, ౧౩. వరూధినీ నాటకము. అచ్చుకాని నాటకములు:—౧. ఉషాపరిణయము, ౨. సుశీలా జయపాలీయము, ౩. అజామిళ (వచననాటకము), ౪. యుధిష్ఠిర యౌవరాజ్యము, ౫. సీతాస్వయంవరము, ౬. ఘోషయాత్ర, ౭. మదనవిలాసనాటకము, ౮. ఉన్మాదరామప్రేక్షణిక నాటకము, ౯. రాజ్యాభిషేకము, ౧౦. సుగ్రీవ పట్టాభిషేకము, ౧౧. విభీషణ పట్టాభిషేకము, ౧౨. హరిశ్చంద్ర. కన్నడ నాటకములు: ౧. ఉపేంద్రవిజయము లేక వామనచరిత్ర, ౨. స్వప్నానిరుద్ధనాటకము.

శ్రీమత్కృష్ణమాచార్యకవికిఁ బూర్వము తెలుఁగులో స్వతంత్ర సంవిధానము గల నాటకములు లేవు. ఉన్ననాటకములు సంస్కృతమున కనువాదములు. ఆ కారణమున నాంధ్రరంగస్థలములు విస్తరించి వెలయలేదు. పాశ్చాత్య సంప్రదాయము, ప్రాచీన సంప్రదాయము నెఱిఁగి యొక రకమగు క్రొత్త త్రోవదీసి నాటకములు రచించి స్వతంత్ర నాటకరచయితలకు మార్గదర్శి యనిపించుకొనిన మహాశయుఁ డీయన. వీరి కృషిని గుర్తించి గద్వాల మహారాజవరుఁడు 1910 లో నీయాచార్యకవిని, రత్నస్థగితమగు పతకముతో 'ఆంధ్రనాటక కవితాపితామహుఁ'డని బిరుద మొసఁగి గౌరవించెను. విచిత్ర సమ్మేళనము గావించి నాటకపాత్రములకుఁ గేవలాంధ్రత్వము నాపాదించి తొలుదొల్త స్వతంత్రనాటకములు రచించినవాఁ డగుటచే నీకవివరున కీబిరుద మన్వర్థమని నాఁడు పెక్కు పండితు లగ్గించిరి. పురప్రముఖులు ముగ్ధులై యొక కిరీట మర్పించిరి. ఆచార్యులవారు నాటక కర్తలే కాక నటకులు కూడను. చిత్రనళీయములో బాహుకుఁడు, విషాద సారంగధరములో రాజనరేంద్రుఁడు, పాదుకా పట్టాభిషేకములో దశరథుఁడు, అభిజ్ఞానమణిమంతములో దుష్టబుద్ధి, ఈ పాత్రములు ప్రత్యేక ప్రశంసాపాత్రములుగా నటించెడివారు. దశరథపాత్రధారిత్వమున కృష్ణమాచార్యులవారికి సాటి కృష్ణమాచార్యులవారే యని పలువురు చెప్పుకొందురు. ఆచార్యులవారు తమ మరణము నాటకరంగముననో న్యాయస్థానముననో యుండునని యప్పుడప్పు డనుచుండువారు. అది తథ్యముగ వారు 1912 లో

నొక యభియోగము నడపుటకు వెళ్లి 'ఆలూరు' లో న్యాయస్థానమున నాకస్మికముగఁ గాలు జాఱిపడి 'రామచంద్రా' యనుచు నసువులఁ బాసిరి. వారి మృతకళేబరము నాలూరునుండి బళ్లారికిఁ దెచ్చి యంత్యక్రియ నడపు సందర్భమున జరిగిన యూరేగింపు టుత్సవము పలువు రిప్పటికిఁ జెప్పుకొందురు. నాటకాచార్యుఁడై గడించిన కీర్తియు, న్యాయవాదియై సంపాదించిన పేరును నాఁడు ప్రకటితమైనది. స్త్రీలు పురుషులు వృద్ధులు యువకులు నొకరననేమి, వేల కొలఁది పుష్పమాలికాదులచే నాచార్యకవి కంత్యసమ్మాన మొసంగిరి. ఇట్టి మహాశయుని శక్తియుక్తులు ముచ్చటించుకొందము గాక!

కృష్ణమాచార్యులవారి తండ్రిగారు మంచిపండితులు. తాత ముత్తాతలు కూడ విఖ్యాత విద్వాంసులు. తండ్రిగారు బళ్లారి "వార్డలాకాలేజి" లో నాంధ్ర పండితపద మలంకరించిరి. జనకుని సన్నిధినే కృష్ణమాచార్యుఁడు సంస్కృతాంధ్రములు శిక్షించెను. మేధాశక్తి గొప్పది యగుట నిట్టె చక్కని సాహిత్య మలవడుట తటస్థించినది. దానివలన బహుగ్రంథపరిశీలనము గావించి పాండిత్యమునకు స్వాయముగా మెఱుఁగు పెట్టుకొనెను. అష్టశతావధాన ప్రదర్శనము గావించి కొక్కొండ వేంకటరత్న మహామహోపాధ్యాయునివంటివారిచే మెప్పులఁ గాంచెను. అదియటుండ, నీయన కాంగ్లభాషాభ్యాసము చేయవలయునని యభినివేశము కలిగినది. పట్టుదల గలవారగుట ఎఫ్. ఏ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణత నందిరి. తరువాత ఆధవాని 'తాలూకా కచేరీ'లోఁ గొన్నాళ్లు

లేఖకులుగాఁ గుదరవలసివచ్చినది. కవికి దౌర్గత్యముకూడ నొక కళ యైనదిగదా! పాపము నాఁటికి వీరిది పేదకుటుంబము. అదవానిలో సంసారము సరిగ జరుగక బళ్లారికి వచ్చి "కంటోన్మెంటు మేజస్ట్రేటు కోర్టు"లో 'ప్రైవేటు వకీలు' పనిచేయ మొదలిడిరి. ఆ యుద్యోగము వీరి దరిద్రదేవతను దఱిమివైచినది. వకీలు వృత్తియందు వీరికి లభించిన యుత్తేజనము "ఫస్టుగ్రేడ్ ప్లీడరు షిప్" పరీక్షకుఁ బురికొల్పి యందుత్తీర్ణుని గావించెను. నాఁటినుండి వీరి న్యాయవాదవృత్తి నిరాఘాటముగ సాఁగి న్యాయస్థానమున కెక్కు నభియోగము లన్నింటను వీరి దొకపక్ష ముండితీరునంత యున్నతికిఁ గొంపోయెను. ప్రతిపక్షులను సాక్షులను ప్రశ్నించుటలో వీరి నేర్పు గొప్పది. వీరి వాదము వినుటకుఁ బ్రజలు గుమిగూడియుండువారఁట. బళ్లారి ప్రాంతీయు లిప్పటికిని వీరి న్యాయవాద దక్షత వేనోళ్లఁ జెప్పుకొందురు.

ఈ యాచార్యకవి యద్భుత మేధాశక్తి యెన్నో కళలను గ్రహించినది. ఆయుర్వేదము వీరు లెస్సగ నెఱుఁగుదురు. అది వీరి వంశపారంపర్యముగ వచ్చు విద్య. నాడీపరీక్షలో నీయన సిద్ధహస్తులఁట. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునను వీరి ప్రవేశము చాల గొప్పది. వారి నాటకములలో నిందులకు నిదర్శనములు పెక్కు గలవు. చదరంగమాడుట యన్న వీరికిఁ జెప్పరాని మక్కువ. నెలలతరబడి యనన్యమనస్కులై యాడుచుండువారని ప్రతీతి. అభినయశాస్త్రము వీరికిఁ బరిచితము. "డిబేటింగు సొసైటీ" నొకటి స్థాపించి పలువురు పురప్రముఖుల నందు సభ్యులుగాఁ జేర్పించి 'షేక్సుపియరు'

నాటకములలో ముఖ్యపాత్రల నభినయించెడివారు. ఆ సరస వినోదినీ సభకు నాఁడు పెద్ద ప్రఖ్యాతి వచ్చినది. నటక బృందముపైఁ గల దొల్లిటి హేయభావము తొలఁగించిన దీ సభయే. ఈ సభామూలమున నొకసారి 'ఆంధ్రకవిపండిత సంఘ సమ్మేళన' మాచార్యులవా రతి విజృంభణముగా జరిపిరి. మఱొకసారి ఒంటిమెట్టలో వావిలికొలను సుబ్బారావుగారి 'ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణ' కృతిసమర్పణోత్సవమునకు వీరి నధ్యక్షులుగా నెన్నుకొనిరి. అప్పుడు వీరి "పాదుకా పట్టాభిషేకము" ప్రదర్శింపఁగా రూ. 1,500 వచ్చినవి. అవి కోదండరాముని కైంకర్యమునకే యర్పింపఁబడినవి. వీరి నాటకములకుఁ బ్రజాసామాన్యములోఁ గల గౌరవమున కిది మంచి తారకాణ. అంకములలోని కథ రంగములుగా విభజించుట వీరి నాటకములలోని క్రొత్త పద్ధతి. ఇది పాశ్చాత్త్య సంప్రదాయము. నాటకము విషాదాంతముచేయుట వీరి కనభీష్టముకాదు. 'సారంగధర'ను జూచి మనకది యవగతము. కాళ్లు చేతులు విఱుగఁగొట్టఁబడి సారంగధరుఁడు చనిపోయెను. అంతతో నాటకము సమాప్తము. మఱియొక సంప్రదాయము గల కవియైనచో నిది యిట్లు వ్రాసియుండఁడు. ఇదియు నాంగ్లేయమే. సారంగధరునిపై నిందమోపిన చిత్రాంగిని విచారించుటకు రాజనరేంద్రుఁ డొక న్యాయస్థానసభ చేసెను. అది సరిగ నిసర్గసుందరముగ నుండి కృష్ణమాచార్యులుగారు గొప్ప న్యాయవాది యని సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది.

వీరి నాటకచక్రములో 'చిత్రనళీయము' మిన్నందిన

ప్రఖ్యాతి గొన్నది. అందలి పద్యగద్యములు ప్రబంధములకు దీటువచ్చునవి. అది ప్రదర్శించుట కొకపాటి నటకుఁడు పనికిరాఁడు. సంపూర్ణమైన యర్థజ్ఞానము కలిగి మరల నిట్టి కవిత్వము వ్రాయఁగల నన్నవాఁడు వీరి నాటకములు నోటఁబట్టఁగలఁడు. తెలుఁగులో ననువాదములు రెండుమూఁడు తప్ప స్వతంత్రనాటకములు రచించునలవాటు వాటికి లేకుండుటచేఁ బ్రాబంధిక వాసన వీరినాటకములలో ననవేల, ఆనాఁడు వ్రాసిన నలుగు రైదుగురు కవుల నాటకములలోఁగూడ వెల్లివిరిసినది.

ఆచార్యులుగారి చిత్రనళీయము చూడుఁడు! ప్రథమాంకములో స్వయంవరరంగమున భారతిచేత దమయంతికి భుజంగప్రయాతాదులైన యెన్ని ప్రాబంధికవృత్తములతోఁ జెప్పించెనో? ఇప్పుడు బొత్తిగా నాటకములలోఁ బద్యములను బరిహరింపవలయు ననుచున్నారు, అది యాచితీపోషకమని- అటువంటియిప్పుడు పృథ్వీవృత్తములు- మత్తకోకిలములు దృశ్యకావ్యములలో నుపయోగించుట యొకరకముగా నుండును. నాఁటినటకులుకూడ సర్వసమర్థులు. ఇప్పు డిట్టివి యాడువారు నూటికిఁ గోటికిని- ఇంచుమించుగా శ్రీనివాసరావుగారివి, కృష్ణమాచార్యులుగారివికూడఁ బద్యనాటకప్రాయములు. అడుగడుగునకుఁ బద్యము. తిరుపతి వేంకటకవుల పాండవనాటకములలోను పద్యములపా లెక్కువయే. కాని వారు కొంతశైలి తేలికపఱిచిరి.

చిత్రనళీయము చతుర్థాంకములో 'శరద్రాత్రి' ని వారివారి యుపాలంభనములు ఇరువదియైదు పద్యములో

నాచార్యులవారు వర్ణించివైచిరి. నిజముగా నాపద్యము లేవసు చరిత్రాది ప్రబంధములకు నందని యుదాత్తభావములు కలవి. భాషయు నట్టిదే. విరహవ్యథా విధురుఁడైన బాహుకభూమికాధారి యొక్కపెట్టున నాపద్యములు చదువవలయు నన్న డొక్క బ్రద్దలగును. నాఁటినటకులు కాఁబట్టి చిత్రనళీయాదుల కంత ప్రఖ్యాతి ప్రజాసామాన్యములోఁగూడఁ దీసికొని రాఁగలిగిరి. నటకులై ఖండాంతరప్రసిద్ధి గాంచిన తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారికి మన ఆచార్యులుగారు మేనమామ. వీరి నాటకపద్యములు చాలమందికి నోటికి వచ్చినవే యై యుండును. అయిన నొక మచ్చు.

అతిమాత్రంబుగ దుఃఖముఁ
సుఖము దైవాధీనరం గర్మసం
గతిమైఁ బ్రాణికిఁ గల్గుగా యిపుడు
దుఃఖప్రాప్తి మల్లాదె శ్రీ
యుతుఁ డా భూరమణుండు వెందియును
నేఁడో ఱేపొ యా కాలదు
స్థితి దీఱంగను సర్వసౌఖ్యముల
నిశ్చింతాత్మ్రతం జెందఁడే?

ప్రశ్నలు:—(౧) కృష్ణమాచార్యులుగారికి నాటక కర్తలలో నెట్టిస్థాన మీయవచ్చును?

(౨) వీరి నాటకములలోఁ బద్యకవిత్వ మెటులుండును?

శ్రీ

జయంతి రామయ్యపంతులు

౧౮౬౦-౧౯౪౧

వెలనాటి బ్రాహ్మణుఁడు. కౌశికగోత్రుఁడు. కృష్ణయజుర్వేది. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. తండ్రి: రామయ్య. తల్లి: సోమమ్మ. జననము: 18-7-1860 సం॥ రౌద్రి నామ సంవత్సరమున నాషాఢ బహుళ అమావాస్య సూర్యోదయకాలము. నిధనము: 9-2-1941. అభిజనము: అమలాపురము తాలూకా ముక్తేశ్వరము. మృతినొందుకాలము నాఁటికి వీరివయస్సు 81 సంవత్సరములు. విరచితగ్రంథములు: 1. ముక్తేశ్వరశతకము, 2. ఉత్తరరామచరితము, 3. ఆంధ్రచంపూరామాయణము, 4. అమరుకము, 5. ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసవైఖరి, 6. శాసనపద్యమంజరి (2 భాగములు), 7. బాలరామాయణము, 8. Defence of Literary Telugu, 9. Dravidian Lexicography - మున్నగునవి. దేశచరిత్ర స్వరూప ప్రయోజనములు, రాజరాజ నందంపూడి శాసనము, ఆంధ్రనిఘంటు నిర్మాణపద్ధతి, బమ్మెర పోతరాజు నివాసస్థానము, ఉత్తరరామచరిత నాటకరసవిచారము మొదలగు విషయములపై ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసములు మొత్తము 50. 1. The Southern School of Telugu Literature, 2. Krishnaraya మొదలగు వ్యాసములు ఆంధ్రేతిహాస

జయంతి రామయ్య పంతులు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

పరిశోధకమండలివారి పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడినవి 5. 'ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా'లో వెలువరింపఁబడిన వ్యాసములు 8. ఉపోద్ఘాతములు వ్రాసిన గ్రంథములు: రాయవాచకము, సర్వేశ్వరశతకము, కవిజనాశ్రయము, విప్రనారాయణ చరితము, మన్నారుదాసవిలాసము మొదలగునవి.

ఆంధ్రభాషోద్ధరణాభిలాషులగు కొందఱు ప్రభువుల చేతను, ఆంధ్రభాషాప్రవర్ధకులగు కొందఱు ప్రముఖులచేతను 1911 లో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు స్థాపింపఁబడినది. తదధ్యక్షులగు జయంతి రామయ్యపంతులుగారు నాఁటినుండియు నవిచ్ఛిన్నముగ నాంధ్రీసేవ చేయుచున్నారని తలంపవలయును. 'సాహిత్యపరిష'దుత్పత్తికిఁ బూర్వము పేర్కొనఁ దగిన భాషాసంస్థలు రెండు మూఁడు మాత్రమే తెలుఁగునఁ గలవు. పరిషత్తు సేవాఫలిత మంతయు రామయ్యపంతులు గారిచేతను, పంతులుగారి గౌరవసేవయంతయుఁ బరిషత్తు చేతను బెక్కువత్సరము లనుభవింపబడుచు వచ్చినది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తును కొమార్తెగాను, సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువును గుమారునిగాను భావించుకొని పంతులుగారు తమ యనపత్యతావ్యథను బాపుకొని మనుగడ సాగించినారు.

రామయ్యపంతులుగారు బి. యె. పట్టభద్రులు. చదువుచున్న సమయమున వీరి బుద్ధివిశేషమును వెలిఁబుచ్చు విశేషమొకటి వారి పెద్దలిట్లు చెప్పుకొందురు. బ్రహ్మసమాజ

మతప్రబోధకుఁడగు పండిత శివనాథశాస్త్రి మతప్రచారమునకు 1881 లో రాజమహేంద్రవరము వచ్చి యాంగ్లేయభాషలో గంభీరోపన్యాసము గావించెను. ఆ కాలమున క్లుప్తలేఖనము లేకుండుటచే నట్టి యుపన్యాసములైన నచ్చులోనికి వచ్చుట కవకాశముండెడిది కాదు. మన పంతులుగారప్పుడు రూళ్ల పెనిసిలు కాగితములు పుచ్చుకొని తూచాలు తప్పకుండ శివనాథశాస్త్రిగారి యుపన్యాసము లన్నియు వ్రాసి చెన్నపురిలోని యాంగ్లపత్రికలకుఁ బంపిరి. శివనాథశాస్త్రిగారు తమ యుపన్యాసములు యథాతథముగా నా పత్రికలలో వెలుపరింపఁబడుటఁ గని యబ్బురపడి యివి వ్రాసినవారెవ రని తెలిసికొన బి. యె. తరగతి విద్యార్థి జయంతి రామయ్య వ్రాసె నని తేలినది. అప్పుడెల్లరు "ఈ చికిలికన్నుల చిన్నవాఁడేనా గంగాప్రవాహముఁ బోలు నీ మహోపన్యాసము వ్రాసినది" అని యాశ్చర్యచకితులైరఁట. పంతులుగారు కన్నులు చికిలించెడివారని వారి చిన్నతన మెఱిఁగినవారు చెప్పుచుందురు.

రామయ్యపంతులుగారు 1886 లో బి. ఎల్. పరీక్షలో నుత్తీర్ణత నందిరి. ఆనాఁటి విచిత్ర మొకటి వీరిని గూర్చి చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు చిఱునవ్వు కొనుచు నిట్లు చెప్పిరి. "రామయ్యపంతులుగారు చదువు నాఁటికి మదరాసు పోవుటకు రైలుత్రోవ లేదు. పొగయోడయే యాధారము. రామయ్యగారు పొగయోడలోఁ బ్రయాణము చేయుచుండ నొకసారి యోడమీఁదనుండి

జాఱి సముద్రములోఁ బడిపోయిరి. ఓడకప్తాను చూచి తొందరగ వచ్చి పడిపోయిన పంతులుగారి జుట్టుపట్టుకొని మునిఁగి తేలుచున్న సమయమున బయటికి లాగి బ్రతికించెనఁట. ఆయన జుట్టే యాయనకు ప్రాణభిక్ష పెట్టినది." పరిశోధక పండిత శిరోమణి కాఁదగిన యిట్టి మహాశయుఁడు జలగండము పాలగు టెట్లు సమకూడును?

పంతులుగారు ప్రథమమున మాధ్యమిక పాఠశాలలో నధ్యాపకులు. తరువాత మండలాధికారి (జిల్లామేజస్ట్రేటు) కచేరిలో లేఖకులు. అటుపై నచ్చటనే ప్రధానలేఖకులు. అనంతరము సహాయ మండలాధికారి (డిప్యూటీ కలక్టరు) తదనంతరము రాష్ట్ర న్యాయాధికారి (ప్రసిడెన్సీ మేజస్ట్రేటు) పిమ్మట శాసనసభాసభ్యుఁడు. (ఎమ్. ఎల్. ఎ.) క్రమముగా నుపకారవేతనము పొంది కళాప్రపూర్ణుఁడై సలక్షణాంధ్రభాషాప్రతిష్ఠాపకుఁ డని యశస్సు గాంచెను. రామయ్యపంతులుగారు తెఱపిలేని రాజకీయోద్యోగములకుఁ దమ నవయౌవనమంతయు దారవోసిన పట్టభద్రులు. ఏ యుద్యోగమున నున్నను వీరికి సాహిత్యోద్యోగము మాత్రము సన్నగిల్లలేదు. పగలెల్ల నుద్యోగధర్మము నిర్వహించుకొని రాత్రులు వీరు నిరంతరము సాహిత్యకృషి చేయుచుండెడివారు. ఉద్యోగధర్మమున నే గ్రామమున కేఁగినను నచటి పండితులను గవులను సందర్శించి వారితో నేవో భాషావ్యాసంగములు సేయుచుండుట వీరి కలవాటు. వీరి భాషాభిలాష క్రమముగాఁ బెరిఁగినది. ఉద్యోగము నిర్వహించు

నోపికయుఁ దఱిఁగినది. ముక్తేశ్వరమునఁ గాలుమీఁదఁ గాలు వైచుకొని గ్రంథసమీక్షకు, భాషాతత్త్వ పర్యవేక్షణమునకుఁ గడఁగి యనేక శాసనములు పరిశోధించి యనేక రహస్యములు వెలికిఁదీసి వెలువరించిన మహాత్ముఁ డీయన. రామయ్యపంతులుగారి జీవితకృతిలో 'ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు' గనవదధ్యాయము గాన నీసందర్భమున దానిని స్మరించుకొనుట సముచితము.

పరిషత్తున కాదిలో నాంధ్రసంస్థానము లెన్నియో యార్థికసాహాయ్య మొనరించినవి. పీఠికాపుర ప్రభువులు, బొబ్బిలి మహారాజులు, వేంకటగిరి సంస్థానాధిపతులు, ఉయ్యూరు జమీందారులు, తునిరాణిగారు మున్నగు వార లెందఱో చేయూఁత నిచ్చిరి. దానితో నాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు లేచినది. ఆంధ్రరచయిత లెల్లరు దాని యుత్పత్తికి గర్వించిరి. ఆంధ్రదేశమునందలి తాళపత్త్రి గ్రంథములు, ప్రాచీన శాసనములు సంపాదించి సంశోధించి ముద్రించుటకీ పరిషత్తు గొప్ప పని చేసినది. నేఁటికినిఁ జేయుచున్నది. మొట్టమొదట నీపరిషత్కార్యనిర్వాహక సంఘములోఁ బేరుమోసిన పండితు లెందఱో ప్రవేశించిరి. ఆ కారణమున నీసంస్థ విశేష విఖ్యాతి గడించుకొనినది. గ్రాంథికాంధ్రమునకుఁ బరిషత్తు చేసిన సేవ యపారము. అఖండము. అమూల్యము.

రామయ్యపంతులుగారు మొక్కపోని గ్రాంథికాంధ్రవాదులు. గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారికి వీరికి జరిగిన

వాద ప్రతివాదములు జగమెఱిఁగినవే. రామయ్యపంతులుగారి గ్రాంథికవాద సారాంశమిది. ''దేశమభివృద్ధి నొందిన కొలఁది జనుల యాచారములు, భాషలు మొదలగువానిలో నున్న యంతర్భేదములు నశించి క్రమముగా నవి యేకాకారమును బొందుట లోకమర్యాదయైయున్నది. దీనికి వ్యతిరేకముగా గ్రామ్యవాదులు చిరకాల సంప్రాప్తమైన యేకాకార గ్రాంథికాంధ్ర భాషను రూపుమాప యత్నించుచున్నారు. వీరి యత్నము కొనసాగినచో నాంధ్రవాఙ్మయము భావికాలపుఁ దెలుఁగువారికి దురవగాహమై పఠనము లేక నశించిపోవలసివచ్చునుగదా! లోకహితార్థము మహాకవు లించుమించుగా వేయిసంవత్సరములనుండి సంపాదించి మన పరము చేసిన సర్వాంగసుందర వాఙ్మయభాగ్యమును మన మనుభవింపలేక పాడుచేసికొన్నవారమగుదుము. తాను సంపాదించుట లేదుగదా. పెద్దలు సంపాదించి యిచ్చిన దానినైనను నిలుపుకొనలేక చెడఁగొట్టుకొన్నవాఁ డెట్టి ప్రజ్ఞాశాలియో యూహింపుఁడు. పెద్దలు కట్టిన దివ్యభవనమును బడఁగొట్టుకొన్న పిమ్మట నిలువ నీడ యెద్ది? ఎద్దియో యొక కొంప కట్టుకొందమందురా? దానికి సాధన సామగ్రి యేది? అది యెన్నటికిఁ గొనసాగును? ఇఁకముందు గ్రామ్యకవులు గ్రంథములు రచింపవలసినది గ్రామ్యభాషయందే కదా? ఇది బహుముఖములుగా నున్నవి. అందే భాషలో రచింతురు? గోదావరీ కృష్ణామండలములలో విద్యాధికులు వాడుచుండు సంభాషణభాషయందఁట. ఆ భాష యేకాకారముగ నున్నదా? ఆ భాషలో నున్న గ్రంథము లితరమండల

ములలో నున్న తెనుఁగువారికి సులభముగా నర్థమగునా? గ్రాంథికభాషను బోఁగొట్టి తమ కర్థముగాని గ్రామ్యభాష నేర్చుకొమ్మని బలవంతపెట్టుట వీరికి ముల్లుదీసి కొఱ్ఱుకొట్టిన ట్లగునుగదా? ఈ వృథాప్రయత్నమేల? వ్యావహారికభాష సుగమమను గ్రామ్యవాదులలో నెంతమంది చంద్రశేఖర శతకము చదివి యన్వయింపఁ గలరో? భాషీయదండకమను చిన్నపొత్తము నెంతమంది యర్థము చేసికొనఁగలరో? అధిక సంఖ్యాకులకు సులభముగాఁ దెలియుటే ప్రయోజనమైనచో విద్యాధికుల వాడుకభాష యేల? విద్యావిహీనులైన ప్రాకృత జనుల భాష యేల కూడదు? ఏ భాషను గ్రాంథికభాషగా గ్రహించినను గాలక్రమమున వాని రూపములు స్థిరపడి యిప్పటి గ్రాంథికభాషయందు గల వన్న దోషము లన్నియు దానికిని బట్టునుగదా? అట్టిచో నీ నిరర్థకప్రయత్న మేల?''

''ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయవికాసవైఖరి.''

ఇది యటుంచి పంతులుగారి శాసనపరిశోధనశక్తి ముచ్చటించుకొందము. వీరు 1200 శాసనములవఱకుఁ బరి శోధించి తత్తద్విశేషములు వెలిఁబుచ్చిరి. ఆ శాసనములలో 400 శాసనము లాంధ్రవిశ్వవిద్యాపీఠమునకుఁ బ్రచురణార్థ మొసఁగిరి. 'ఇండియా గవర్నమెంటు' వారు శ్రీ పంతులు గారి శాసనపరిశీలన ప్రతిభ నెఱిఁగి యాంధ్రదేశమునకు సంబంధించిన 800 శాసనములు పరిష్కరించుటకు వీరి కొసఁగియుండిరి. వాని నన్నిటిని సంశోధించి పీఠికలు, లఘు వ్యాఖ్యలు వ్రాసి పంతులుగారు ప్రభుత్వమునకుఁ బంపిరి.

అవి ముద్రితము లగుట యాంధ్రుల కుపకారకము. వీరు పరిశోధనము గావించిన శాసనములలో ''తొత్తరమూడి శాసనము'' తొట్టతొలిది. ''యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనము'' ముఖ్యము. ఈ శాసనపఠనమున వీరగపఱిచిన ప్రతిభోన్నతిని ప్రభుత్వము ప్రశంసించినది.

రామయ్యపంతులుగారు భాషాపోషకులుగాను, పరిశోధన పండితులుగాను గీర్తింపఁబడవలసినవారే కాని కవులుగాఁ బేర్కొనఁదగినవారు కారని కొందఱ యుద్దేశము. కాని వీరు రచించిన పద్యకావ్యములును లేకపోలేదు. 'అమరుకము' ననువదించిరి. ఈ యుదాత్తకృతికన్యకను యతిలోకసుందరాకారున కర్పించి ధన్యులైరి. ''తెలుఁగు ననె పుట్టె నీకృతి తొలుత ననెడి భావ మాత్మఁ దోఁచెడు భంగిఁ జెలఁగ'' నీ శృంగారకావ్య మనువదించిరి. అమరుకమునకుఁ గల యాంధ్రానువాదములలో మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారి తరువాత వీరిదే సరసముగ నున్నది. ఈ పద్యము లెంత హృద్యమగు శైలిలో నడచినవో చూడుఁడు.

అలకంబుల్ చెదరంగఁ గుండల
యుగం బల్లాడ లేఁజెమ్మటం
దిలకం బించుక జాఱఁ గన్నుఁ
గవ యెంతేఁ దాంత మై యొప్పఁగా

జలజాతాంబక కేళీ సల్పెదు
సరోజాతాక్షి నెమ్మోము ని
చ్చలు మిమ్ముం గృపఁ బ్రోచెదుఙ
హరిహర స్రష్టాదు లింకేటికిఙ.
పొగరుం గుబ్బలు పొట్టివై
పులకలం బూనంగ నే నెంతయుఙ
బిగికౌఁగింటనుగూర్పఁ జీర
నడుము న్వేవీడి జాఱంగఁ దా
ళఁగ లేనింకను మానుమాను
మని బల్ దైన్యంబుగాఁ బల్కు నీ
చిగురుంబోడికి మూర్ఛయో
నిదురాకో చిత్తమ్మునం జేరెనో?

"పలువురింతకుఁ బూర్వమే తెలుఁగుచేసి, నట్టి దీనిని మరలఁజేయంగ నేల, యనిన నయ్యది కావ్యంబు గుణగణంబు, తప్పెయగుఁగాని యరయ నాతప్పుగాదు." అని చెప్పికొని భవభూతి యుత్తరరామచరితము నాంధ్రీకరించిరి. ఉన్న వానిలో నుత్తమమనుటకు వీలులేదుగాని వీరి యాంధ్రీ కృతి చక్కఁగ నున్నది. భాష బహు మృదువుగ నున్నది. సమాసములగడబిడ లేదు. మచ్చున కందలి పద్య మొకటి.

ఎండం బుగ్గుబుగూండ్లలోనొదిఁగియెంతే స్రుక్కి కూజింపఁగా
మెండై కాకులు క్రిందిసీడఁ బురువుల్ మేయంగ మిట్టాడఁగా

గండూతిం గరులెల్లఁ దమ్ము నొరయంగా రాలు పుష్పాళిచే
నందం గల్గినభూరుహంబు లివిగో యర్చించు గోదావరిఙ.

మఱియొక ముఖ్యవిషయము : ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పక్షమున 'శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు' వను పేర నొక మహాకోశము రచింపఁబడుచున్న దని తెలుఁగుదేశ మెఱుఁగును. కొందఱు ప్రసిద్ధాంధ్రపండితుల సాహాయ్యమున శ్రీ రామయ్యపంతులుగా రీ నిఘంటువునకు సూత్రపాతము వేసి రెండు సంపుటములవఱకుఁ బ్రకటించిరి. ఈ నిఘంటు కృతిభర్తలు శ్రీపీఠికాపురాధీశ్వరులు శ్రీరావు వేంకటకుమార మహీపతి సూర్యారావు బహద్దరువారు. శ్రీ మహారాజావా రీ కృతికి దగ్గఱగ రెండు లక్షలు వ్యయించిరి. శ్రీ వారి యాదరాతిశయమునను, పంతులుగారి సంకల్ప బలమునను నీ బృహత్కోశము పూర్తియయి యాంధ్రి నలంకరించుఁగాక!

రామయ్యపంతులుగారు ధన్యులు. వీరి పేరు నిఘంటువుతోపాటు సుస్థిరస్థాయి. గ్రాంథికాంధ్రీభవనమునకు నాలుగే యాధారస్తంభములు. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు. శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు. పీఠికా పురాధీశ్వరులు. జయంతి రామయ్యపంతులు.

పంతులుగారు "ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయ వికాస వైఖరి" యను గ్రంథము వెలువఱిచిరి. నూతనాంధ్ర వాఙ్మయమెట్లు పరిణమించినదియుఁ జక్కఁగ నిందు వివరించిరి. ఇది యుపయోగకరమగు కూర్పు.

1937 లో ఆంధ్రేతిహాసపరిశోధకమండలి పంతులు గారికి ౭౫-వ జన్మదినోత్సవము గావించి యాంగ్లములో నభినందన సంపుటము ప్రకటించినది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వీరికి కళాప్రపూర్ణబిరుదమొసఁగి సన్మానించినది. రామయ్యపంతులుగారిది ధన్యజీవితము. సంపూర్ణ విద్యాభ్యాసము గావించిరి. మహోన్నతపదవుల నాక్రమించిరి. దీర్ఘాయుర్భాగ్యముఁ బడసిరి. సంతతహరినామస్మరణము గావించిరి. గొప్ప కీర్తి ప్రతిష్ఠలు సంపాదించిరి. అనాయాస మరణము, అదైన్యజీవనము చేకుఱిన మహాశయుఁడీయన.

ప్రశ్నలు:—౧. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుతో రామయ్యపంతులుగారికిఁ గల సంబంధ మెట్టిది?

౨. పంతులుగారి గ్రాంథికవాద సారాంశ మేమి?

కళాప్రపూర్ణ
గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు.

గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులు

౧౮౬౩-౧౯౪౦

వీరిపూర్వులు తూర్పుగోదావరీమండలములోని 'ఇందుపల్లి'కిఁ జెందినవారు. వీరి తండ్రిగారికి విజయనగర సంస్థానములో నుద్యోగము లభింప నక్కడకు వచ్చిరి. తండ్రి : వీరరాజు. పంతులుగారి జన్మస్థానము : ఉత్తర విశాఖ మండలములోని పర్వతాలపేట. నివాసము: పర్లాకిమిడి, రాజమహేంద్రవరము. జననము 12-8-1863. మరణము 22-1-1940. రచించినగ్రంథములు: 1. వ్యాససంగ్రహము, 2. వ్యాసావళి, 3. బాలకవిశరణ్యము, 4. ఆంధ్రపండితభిషక్కుల భాషాభేషజము, 5. గద్యచింతామణి, మఱియు ననేకవ్యాసములు.

రామమూర్తిపంతులుగారిచేయి నాలుగు దశాబ్దులు వాఙ్మయములో నలిగినది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తున కారంభములో రామమూర్తిగారు సభ్యులు. క్రమముగ నవ్యసాహిత్యపరిషత్తునకు వీరు ప్రతిష్ఠాపకులైరి. పంతులుగారు వ్యావహారిక భాషాసౌధనిర్మితికి విశ్వకర్మలు. వీరు పాశ్చాత్యవాఙ్మయమును దఱచి ప్రాచీనభాషాతత్త్వము గాలించి యాంధ్రసారస్వతరంగమునఁ బ్రవేశించిరి. స్వయంకృషిచేత బి. ఏ. పరీక్షలో రాజధానికి రెండవవాఁడుగాఁ గృతార్థుఁ

డైన మేధానిధి. సగము రక్తమాంసములు భాషావాఙ్మయ చరిత్ర పఠనపరిశోధనములకుఁ బురాతనవస్తుశాస్త్రపరిశీలనములకు వెచ్చించిన దీక్షితుఁడు. కళింగసామ్రాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణము ముఖలింగక్షేత్రమని బహుళాధారములు చూపి చాటి, యాటవికులైన సవరలకు లిపి వ్యాకరణములు పుట్టించి పుణ్యము కట్టుకొనిన శబరభాషావాగనుశాసకు లీయన. వీరి పరిశ్రమను బ్రశంసించుచుఁ బ్రభుత్వము "కెయిజరీ హిందూస్వర్ణ పతకము" నొసఁగి బహూకరించుటయేగాక 'రావుబహదూరు'ను జేసినది. 1897 మొదలు 1911 వఱకుఁ బంతులుగారు పర్లాకిమిడి రాజావారికళాశాలలో రాజకీయార్థిక చరిత్రాధ్యాపకులుగ నున్నారు. ప్రత్యేక రాష్ట్ర విభజనవిషయములోఁ బర్లాకిమిడిని ఓఢ్రులు పొట్టఁ బెట్టుకొనుట వీరి కసహ్యమైనది. పర్లాకిమిడి తెలుఁగు నేలలోఁ గలియుదాఁకఁ దిరిగిరా మని ప్రతిజ్ఞ చేసి రాజమహేంద్రవరమునఁ బ్రవేశించినారు.

గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి పేరు స్మరించిన తోడనే వ్యావహారిక వాదము స్మరణకు వచ్చును. మొట్ట మొదట నీవాదము ప్రతిపాదించినవారు విశాఖపట్టణ నివాసులు పి. టి. శ్రీనివాసయ్యంగారు, గురుజాడ అప్పారావుగారు, గిడుగు రామమూర్తిగారును. కన్యాశుల్కము వ్రాసిన గురుజాడవారి కలము గిడుగువారి నూతన వాదమునకు సహస్రముఖముల సహకారి యైనది. విశ్వవిద్యాలయములో వ్యావహారికము ప్రవేశపెట్టవలెనని రామమూర్తి

పంతులుగారు గట్టిపట్టు పట్టిరి. కాని కొంతకాలమువఱకు ప్రయోజనము కలుగలేదు. మొత్తముమీఁద నిప్పుడు విశ్వమంతయు వ్యాపించిన దనవచ్చును. "గిడుగు రామమూర్తి నుడువు నిల్వకపోయె, నొగి జయంతి రామయోక్తి గెలిచె"నని యప్పట్ల వర్ధాది సుబ్బారాయఁడుగారు తమ పక్షమునకుఁ గలిగిన విజయమున కానందించినారు. అప్పుడు వాదమునకుఁ బ్రచారము సన్నగిల్లినను వాదికి మాత్రము నిరుత్సాహము కలుగలేదు. నాఁటికిని నేఁటికిని నెంత మార్పువచ్చినదో చూడుఁడు. పరోక్షమున నెవ రెట్లు తిట్టుకొనినను బ్రత్యక్షముగా రామమూర్తి పంతులుగారి వాదమును నిరసించుటకు వీలు కలుగనీయలేదు. ఈ సందర్భమున నలఁగినలఁగియున్న గ్రాంథిక వ్యావహారిక వివాదములఁ జేర్కొని సదసన్నిర్ణయ మొనరించుట యప్రస్తుతము. కాని వీరి వాదమెట్టిదో తెలిసికొనవలయును.

"కవి ప్రయోగము తప్పు అని మరి వాదించ కూడదు. అది దుష్టవాదము. అది వ్యాకరణమునకు విరుద్ధముగా నున్నా ఆక్షేపించరాదు. కవివాడిన శబ్దములు చూచి అవి లక్ష్యముగాచేసికొని లక్షణము చెప్పవలసినవాడు లక్ష్యము తప్పడమునకు అధికారము కలవాడు కాడు. లక్షణములో అనేక దోషము లుండవచ్చును. చెప్పవలసినదంతా చెప్పకపోవడము ఒక దోషము. చెప్ప కూడనిది చెప్పడము ఒకటి..."

'బాలకవి శరణ్య' పీఠిక.

ప్రాచీనకవుల కావ్యములు శ్రద్ధగాఁ జదివి కోశకారులు లాక్షణికులు తప్పులని త్రోసివైచిన యనేక ప్రయోగములు వానిలోనుండి యేఱి యవి వ్యాకరించిరి. అదియే 'బాలకవిశరణ్యము.' నన్నయాదులకుఁగూడ గ్రామ్యము వాడక తప్పలేదని వీరు ఘంటాపథముగాఁ జెప్పిరి. నోటిమాటయుఁ జేతివ్రాతయు నొకరీతిగా నుండవలెననియు, గ్రంథములలో నున్న సలక్షణభాష పరమప్రాచీనమై యందఱకు నందుపాటులో లేదనియుఁ గనుక నది వీడి వ్యవహారభాషలో గ్రంథరచన కావింపవలెనని వీరి వాదసారము. ఈ వాదము బాగుగ నున్నదని నేఁటి పత్రికారచయితలు, నవకవులు, ఆంగ్లవిద్యాధికులు నెందఱో యాదారిని బోవుచున్నారు. ప్రాచ్యభాషాపండితులలోఁగూడ నీ పద్ధతి నంగీకరించినవారు కలరు.

పక్షపాతములు వీడి తటస్థులమై రామమూర్తి పంతులుగారిని గూర్చి ముచ్చటించుకొనినచో నాయన గొప్ప వాఙ్మయవేత్త. గొప్ప స్థిరసంకల్పుఁడు. గొప్ప విమర్శకుఁడు. గొప్ప ప్రయోగవిజ్ఞుఁడు. అన్నిశక్తులను మించినది వీరిలో జ్ఞాపకశక్తి. భారతము పదునెనిమిది పర్వములును వీరిహృదయ ఫలకమున నున్నవి. 'నాయనా, సీతాపతీ! శాంతిపర్వము చతుర్థాశ్వాసములో 'వేఁదుఱు' అన్న ప్రయోగము ౧౨ వ పద్యములోఁ గాఁబోలు ఉండవలెను. చూడు', మని యీవిధముగా ననుచుండెడివారని పలువురు చెప్పుకొందురు. ప్రాచీన ప్రబంధములలోనేగాక యాధునిక

కావ్యములందును "ఈ ప్రయోగ మిన్నిసారు లిక్కవి ప్రయోగించె" నని చెప్పుచుండెడివారు.

దృఢనిశ్చయము, కార్యదీక్ష, స్వతంత్రోద్దేశము, అహోరాత్రపరిశ్రమము- ఇవన్నియుఁగూడి 'రామమూర్తి' రూపము దాల్చినవి. ఈయన నవకవులను వెనుకనుంచుకొని గ్రాంథికపండితులమీఁది కురికి శంఖనాదము చేసినారు. రామమూర్తిపంతులుగారి బధిరత వారివాదమునకుఁ బెద్ద సాహాయ్య మొనరించినది. పంతులుగారు గంటలకొలఁది గంగాప్రవాహమువలె భాషింపఁగల వాగ్మి. ప్రతిపక్షులెంతగోలపెట్టుచున్నను వారికి వినఁబడదు. వారిధోరణి వారిదే. ఈయన తనకువచ్చిన యుత్తరములుకూడఁ గంఠస్థము చేసికొనెడివారు. ప్రత్యుత్తరముల నకళ్లుకూడ భద్రపఱిచెడివారు. ఈయననుగూర్చి మిత్త్రులొకరిట్లు వ్రాసిరి: "ఇతనిపండ్ల పటపటయందు వాడియైన తర్కమున్నది. ఈతని తీక్ష్ణదృక్కులందు మిఱుమిట్లు గొలుపు సారస్వత మున్నది. ఈతని బల్లెంపుటుక్తులయందు కోసైన మీమాంస యున్నది. ఈతని పిడికిలియందు బలమైన యాత్మ విశ్వాస మున్నది."

రామమూర్తి పంతులుగారికిఁ గల తెలుఁగు బాస తెలివిడికి వారి 'ప్రాఁదెనుఁగుఁ గమ్మ' మేలిమచ్చు. ఈ కమ్మ సలక్షణాంధ్రభాషపై కత్తిగట్టి పోరినది. అచ్చతెనుఁగు కావ్యములు వ్రాసిన మహాకవులకు సైతము నిట్టిధారయు,

భాషాజ్ఞానము నలవడలేదని దీనిని చూచినఁ దెలియఁగలదు.

పంతులుగారు గురుజాడ అప్పారావుగారి సహపాఠముతో 'మెట్రిక్యులేషన్' పరీక్షఁ దేలిరి. అప్పటి కంతతోఁ జదువుచాలించి యాఱునెలలు 'కలక్టరుకచేరీ'లో గుమాస్తా పని చేసిరి. 1880 లో పర్లాకిమిడి పాఠశాలలో ప్రవేశించిరి. అక్కడ పని చేయుచునే ఎఫ్.ఏ. లో నెగ్గిరి. 1892 లో సవరభాషనుగూర్చి తెలిసికొనఁదలఁచి గొప్పకృషి చేసిరి. ముఖలింగదేవాలయముమీఁది శిలాశాసనలిపి చదువఁదొడఁగిరి. సవరభాషలోఁగల పాటలు సేకరించుటకును, తద్భాషాతత్త్వ మెఱుఁగుటకును పంతులుగారు ఒకయేఁడు వేసవి సెలవులలోఁ గొండలకు బయలుదేఱి పోయిరి. అక్కడ వీరిని చలిజ్వరముపట్టి పీడించినది. చలిజ్వరమునకు 'క్వైనైను' బ్రహ్మాస్త్రము. ఆ మందు సేవించుటచే పంతులుగారికి బధిరత ముదిరినది. సవరభాషను సంపాదింపవలయునన్న పట్టుదలతో నొక యింద్రియముపని చెడఁగొట్టుకొనిన పండితుఁడీయన. ఆభాషలో వ్యాకరణము, నిఘంటువు వ్రాసిరి. దానిలోని పాటలు సేకరించిరి. 'తేడు' అను సవరవానిని నింటఁ బెట్టుకొని వీరు పాటలు వ్రాసికొనిరఁట. సవరలకు బడులు పెట్టించిరి. కొందఱాంగ్లేయులకు సవరభాష నేర్పించిరి, శబరభాషావాగనుశాసకుఁడగు రామమూర్తిగారు మనకుఁ జిరస్మరణీయుఁడు. 1913 లో వీరిని ప్రభుత్వమువారు రావుసాహెబు అని సన్మానించిరి.

వీరు భాషాసంస్కారవాదులే కాక వితంతూద్వాహము, హరిజనోద్ధరణము కోరిన సంఘసంస్కారప్రియులు కూడను. కన్నేపల్లి వేంకటనరసింహముపంతులుగా రనఁబడు వీరి శిష్యులొకరు ఇంగ్లండులో 'బారిస్టరు' చదువు చదువుకొని వచ్చిరి. వారిని పిలిచి రామమూర్తిగారు తమ యింట విందుచేసిరి. అది సనాతను లిష్టపడక వీరిని నాఁడు వెలివెట్టిరఁట. వజ్రచిత్తున కిటువంటి వెలి యొక లెక్కా? పర్లాకిమిడి ఒరిస్సా రాష్ట్రములో నన్యాయముగఁ గలిపి వేయుటను సహింపలేక, రాజాగ్రహమును దిగదుడిచి రాజమహేంద్రవరము వచ్చి కూర్చుండిన యేకైకవీరుఁడు రామమూర్తి పంతులుగారు.

ప్రశ్నలు:— ౧. రామమూర్తి పంతులుగారి వ్యావహారిక వాద మెట్టిది?

౨. సవరభాష కాయన గావించిన సేవను వివరింపుఁడు.

౮

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము

౧౮౬౭-౧౯౪౬

ఆరామద్రావిడశాఖీయులు. కాశ్యపసగోత్రులు. ఆశ్వలాయనసూత్రులు. తల్లి: రత్నమ్మ. తండ్రి: వెంకయ్య. నివాసము: రాజమహేంద్రవరము. జననము: 26-9-1867. సం. (ప్రభవ సం॥ భాద్రపద బ॥ చతుర్దశిరాత్రి) - నిర్యాణము: ౧౯౪౬ సంవత్సరము. కవికర్తృక గ్రంథములు మొత్తము సంఖ్య 90. రఘుకులచరిత్ర, స్వప్నవాసవదత్తము, సౌందర్యతిలక, హేమలత, భారతకథామంజరి, సర్వశాస్త్రార్థసంగ్రహము, కృష్ణవేణి, సుధాశరచ్చంద్రము, అహల్యాబాయి, ప్రపన్నయాదవ నాటకము, పారిజాతాపహరణము, పార్వతీనాటకము, మణిమంజరి, సువర్ణగుప్తుఁడు, నానకుచరిత్ర, నందనచరిత్ర, కర్పూరమంజరి, వినోదములు, వాల్మీకిరామాయణ సంగ్రహము, గయోపాఖ్యానము, గణపతి, ప్రచ్ఛన్నపాండవము, గ్రీకు పురాణకథలు, మహాపురుషుల జీవితములు, మధ్యమవ్యాయోగము, వేమనకవి, రామచంద్రవిజయము, రాజారామమోహనరాయి, రాజారత్నము, రాజస్థానకథావళి, స్వీయచరిత్రము. ఇత్యాదులు.

గయోపాఖ్యానము తెలుఁగులో బహుజనామోదము బడసిన నాటకరాజము. ఆంధ్రుల కీ నాటకముపై నసాధారణాదరము కల దనుట కిది నేఁటికి లక్షపైఁ బాతికవేల ప్రతులమ్ముడుపడియుండుటయే తార్కాణము. రంగస్థలములపై రక్తికట్టు నాటకములలో నిది మొట్టమొదటిది. గయోపాఖ్యానము చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవిగారు తమ యిరువదిరెండవయేఁట రచించిరి. ఈ నాటకమే కవిగారిని మహాకీర్తిసంపన్నులను గావించినది. శ్రీకృష్ణుని సందేశము గొని యక్రూరుఁ డర్జునునితో "నీతో ముఖ్యముగా నీబావ చెప్పు మన్న సందేశము వినుము" అని యిట్లు చెప్పెను.

ప్రాఁతచుట్టాల మని నొక్కి పలుకు మనియె
నొరులకై పగఁబూనుట యొప్ప దనియెఁ
బడుచుఁదనపుబింకమ్ములు విడువు మనియెఁ
దలకు మీఱినపని చేయఁదగని దనియె.

దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరముగా యుధిష్ఠిరుఁడు 'సీ. నళినగర్భుని గన్న నారాయణుఁడు తాను బాంధవుండగుట మాభాగ్యమనుము...గయుని క్షమియించి పార్థుని గావు మనుము' అని వచించెను. ఆ సమయమున నర్జునుఁడుకూడ బావ కిట్లు ప్రత్యుత్తర మంపెను.

"అతిరాగంబు సుభద్రపైఁ బొడమ సన్యస్తాన్యకామస్థితిన్
మతియొక్కింతయుఁ బ్రాజ్యరాజ్యపదవిన్యస్తంబుగాకుండ నే
యతిగానుండినవేళలం బిలిచి నెయ్యంబారు నన్ సోదరీ
పతిగాఁ జేసిననాఁటి మేటికృప నాపైఁ జూపవే శ్రీహరీ!

ప్రాణంబులు మా యధీనముచేసిన విపన్నుని బగతున కొప్పగించి శరణాగతత్రాణబిరుదాంకమగు భరతవంశమునకుఁ గళంకము తేఁజాలనని మనవిచేయుము.'' ఈ గద్యపద్యముల సొగసు పరికించితిరా?

సుభద్ర యర్జునుని గావుమని శ్రీకృష్ణునితోఁ జెప్పినది. అప్పు డతఁడు రోషావిష్టుఁడై చెల్లెలితో ''ఔను. తప్పు నీ మగనిది కాదు. నాదే—

నీనాథునకు నేను మేనమఱందినై
యుదయంబు నొందుట యొక్కతప్పు
అన్నయానతిఁ ద్రోసి యామహాత్మునకు ని
న్నుద్వాహ మొనరించు టొక్కతప్పు
చిన్ననాఁటనుగోలెఁ జెలిమిమై వారికి
నుపకారములు చేయు టొక్కతప్పు
గర్వితమతి వారు గావించుదౌష్ట్యంబు
నొప్పరికించుట యొక్కతప్పు
ఒప్పులే మేము చేయుట యొక్కతప్పు
తప్పు చేయకయుంటయే గొప్పతప్పు
అన్నితప్పులు మాయందె యున్నవబల!
తలఁచి చూడఁ బార్థునియందుఁ దప్పుగలదె?''

అనెను. ద్రాక్షాపాకముతో, సుప్రసన్నశైలితో, సుమధురముగా నాటకపద్యములు నడపించుటలో లక్ష్మీనరసింహము

గారిది గొప్పశక్తి. గయోపాఖ్యానమున కృష్ణార్జునుల క్రోధసంభాషణము చదువఁదగినది. సీ. నీచ ముచ్చము నాక రాచపాడి దొఱంగి బిడియ మించుక లేక బిచ్చమెత్త... మీ సహోదరులకు సాటి మీరె సుమ్ము అని కృష్ణుఁ డధిక్షేపించెను. సీ. అల్లుఁడా! రమ్మని యాదరమ్మునఁ బిల్వఁ బంపుమామనుబట్టి చంపఁగలమె? ఇత్యాదిగా నర్జునుఁ డాక్షేపించెను. ధీరోదాత్తులగు కృష్ణార్జునుల సంభాషణము హద్దుమీఱి యున్నను గయోపాఖ్యానము సముచితవర్ణనాకరమై మనోహరముగ నున్నది. కనుకనే తెనుఁగున నీ నాటక మింత ప్రశస్తి కెక్కినది.

లక్ష్మీనరసింహకవిగారు నాటకరచనలో నెట్టి దిట్టలో నవలారచనలో నంతకంటె నధికులు. వీరు కందుకూరి వీరేశలింగకవివలె నాంగ్లేయగ్రంథానుసారముగఁ గాక చాల భాగము స్వతంత్రముగా నవలలు రచించిరి. వీరి చరిత్రాత్మక కథలలో కర్పూరమంజరి, కల్పితకథలలో గణపతియు నుత్తమస్థానము నలంకరింపఁదగిన రచనలు. కథనచాతుర్యము, కథాసృష్టి, రసపుష్టి గల గద్యరచనమున వీరు సిద్ధహస్తులు. లక్ష్మీనరసింహకవి హాస్యరసాదరము కలవాఁడు. వీరేశలింగముగారి హాస్యరచనయు, పానుగంటి కవి హాస్యరచనయు కొంచెము మోటుమార్గమున నడచినవి. చిలకమర్తికవి దట్టిదికాదు. మార్దవము తప్పని హాస్యముతో నీ లక్ష్మీనరసింహకవి యెనుబదిమూఁడు ప్రహసనములు వ్రాసి ప్రకటించెను. జయంతి రామయ్యపంతులు

గారు చెప్పినట్లు "వీరేశలింగముగారి హాస్యము చిక్కనిది. లక్ష్మీనరసింహముగారి హాస్యము పలుచనిది. లక్ష్మీనరసింహముగారి హాస్యము గిలిగింతలుపెట్టి నవ్వించును. వీరేశలింగముగారి హాస్యము గిల్లి బాధించును."

లక్ష్మీనరసింహముగారి "గ్రంథప్రకటనము" అను ప్రహసనమునుండి వారి హాస్యరచనకుఁ గొన్నిపంక్తు లుదాహరించెద. "వెక్కిరింతల వెంగళప్ప" తాను రచించిన "వెఱ్ఱిపప్పీయ" మను గ్రంథముయొక్క ఔత్కృష్ట్యము ప్రకటించుచు నా గ్రంథమునుగూర్చి యిద్దఱు పండితు లిచ్చిన యభిప్రాయములఁగూడఁ బ్రకటించినారు. వారిలో మహామహోపాధ్యాయ కొంకనక్క గురులింగశాస్త్రిగారిట్లు వ్రాసినారు.

"మీ వెఱ్ఱిపప్పీయమును నేను సమగ్రముగాఁ జూచితిని. కాళిదాస, భవభూతి, మయూర, వ్యాస, వాల్మీకుల కవిత్వములకంటె నిందలి కవిత్వము వేయిరెట్లధికముగా బాగున్నది. ఇందలి పద్యములు గారిముక్కలవలె నెంతో రుచిగా నున్నవి. వీనికి అల్లపుపచ్చడివలె చిన్న వ్యాఖ్యానముకూడ గ్రంథకర్తగారే రచించినందున సర్వజనగ్రాహ్యమై యున్నది. ఇట్టి గ్రంథము జన్మమెత్తి చూచి యెఱుఁగను. ఇఁకముందు చూడఁబోను, ఇంకొకజన్మమునకుఁగూడఁ జూడఁగల నని నమ్మకము లేదు. ఇందలి వీరరసపద్యములు రెండు చదువఁగానే నా కావేశ మెత్తి గొడుగుకామతో నా భార్యను మెత్తగా మర్దించితిని. మీ

గ్రంథమందలి పై రెండుపద్యములును నేను చదువుచుండఁగా దగ్గఱనుండి విన్న మా నీళ్లబ్రాహ్మణుఁడుకూడ ఆ రసము గ్రహించి కావడిబద్ద తిరగవేసి నన్ను వెన్నుపూస విఱుగునట్లు కొట్టెను. కాఁబట్టి యీ గ్రంథ మందఱు కొనఁదగినది."

ఈ విధముగా నప్రయత్న ప్రహసన రచనాకౌశలము చిలకమర్తికవి కలవడినది. లక్ష్మీనరసింహముగారు బహుచమత్కారభాషి. మాటమాటకుఁ జమత్కారముచూపి మాటాడుటలో వీరిది మేనమామ పోలిక. సుప్రసిద్ధపండితులైన పురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రులుగారు లక్ష్మీనరసింహకవికి మాతులుఁడు. వారి మాట నేర్పు నాంధ్రమండలిలోఁ జాలమంది యెఱుఁగుదురు.

లక్ష్మీనరసింహకవిగారి ధారణాబల మసాధారణము. తమ కుటుంబములోఁగాని, తా మెఱిఁగియున్న బంధుమిత్ర కవి కుటుంబములలోఁగాని యెవరేనాఁ డెన్నిగంటల యెన్ని నిమిషములకు జన్మించినదియు—ఎవ రెప్పు డేమేమి యొనరించినదియు మున్నగువిషయములు చెప్పుచు నత్యాశ్చర్యము గలిగించుచుఁ జక్కని ప్రస్తావనము చేయుచుందురు. వీరి ధారణాశక్తికి 1897 సంవత్సరమునాఁడు జరిగిన చిన్నకథ యిది.

"కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారు అతిప్రయత్నముమీఁద తంజావూరునుండి నాచన సోమనాథుని "ఉత్తరహరివంశము" సంపాదించి తెచ్చి రాజమహేంద్రవరములోఁ

ప్రథమ ముద్రణము వేయించుచుండిరి. ఆ సందర్భమున మన కవిగారు ఆ ముద్రాలయమున నున్న "ప్రూఫు రీడరు" నొద్దకుఁ బోయి యేనాఁటికానాఁడు మెల్లమెల్లగాఁ బ్రూఫు కాగితము లింటికిఁ గొనివచ్చుచుఁ గవితాప్రౌఢత కబ్బురపడుచు హరివంశమంతయు నించుమించుగ ధారణపట్టిరి. గ్రంథముద్రణము పూర్తికాఁగా వీరేశలింగముపంతులుగారు లక్ష్మీనరసింహముగారి కొక ప్రతి యీయఁబోయిరఁట. అంతట మన కవివరుఁడు సోమనాధుని కవిత్వము నుగ్గడించుచు గ్రంథములోని పద్యములెన్నో గబగబ చదివి యుపన్యాసరీతిగా విశేషములు వెల్లడింప మొదలుపెట్టిరఁట. అది విని వీరేశలింగముగా రాశ్చర్యభరితులై 'ఉత్తరహరివంశము' ప్రాచీనపుఁ బ్రతి మీయొద్ద నేదైనఁ గలదా? యని యడుగఁ "దమ రనుగ్రహించినదే" యని సమాధానము చెప్పి జరిగినకథ వెల్లడించిరఁట."

ఇంతకును జెప్పఁబోవున దేమన? ఏనాఁడో యట్లు ధారణపట్టిన పద్యములు ముదిమిలో వారు చదువుచుఁ బ్రాచీన కవుల కవిత్వ విశేషములను శ్లాఘించుచుండువారు.

పంతులుగారు గొప్ప యుపన్యాసకులు. వీరి యుపన్యాసము దూరాన్వయములు లేక మృదువుగానుండి హాస్యరసప్రచురములగు నుదాహరణములతో శ్రోతల కానంద మొదవించెడిది.

వీరు 'మెట్రిక్యులేషన్' పరీక్షలోఁ గృతార్థులై యాంగ్లసారస్వతమును లెస్సగా నెఱిఁగిరి. గురుశుశ్రూష

చేసి సంస్కృతభాష నభ్యసింపకపోయినను నేత్రావరోధము వాటిల్లిన తరువాతనే భాసకాళిదాస భవభూత్యాది సంస్కృత కవుల రచనలు చదివించి స్వారస్యములఁ దెలిసికొని భాస నాటకచక్రము (13 నాటకములు) మధురరీతి నాంధ్రీకరించి తమ యనల్పప్రతిభ వెల్లడించికొనిరి. కొన్నిపట్ల వీరి తెలుఁగు సేఁత మూలానుకూలముగ నుండకున్నను నాటక రచనలో సిద్ధహస్తులగుటచే భాసనాటకాంధ్రీకరణము మనోహరముగా నున్నది. సీసపద్యముల దిగువ నెత్తుగీతములు లేకుండ వ్రాసిరి. ఇది క్రొత్తపద్ధతి.

హోమర్ (గ్రీకు జాతీయకవి) మేధావిభట్టు, కుమారదాసుఁడు, మిల్టను మున్నగు మహాకవులవలె లక్ష్మీనరసింహముగా రంధులయ్యును బ్రకృతిరహస్యములు ప్రతిభాబలముచేఁ బ్రత్యక్షీకరించుకొని కవిత్వము చెప్పిన మహాకవులు. వీరు కొన్నిపద్యములు మనఃఫలకముమీఁద వ్రాసి యుంచుకొని యెవరైన లేఖకు లున్నపుడు వల్లెవేసిన పద్యములు చెప్పుచున్నట్లు చెప్పి వ్రాయించుచుందురు. ఇట్లే వీరు లెక్కలేనన్ని గ్రంథములు వ్రాసిరి. లక్ష్మీనరసింహకవి జ్ఞానైకచక్షుష్కుఁడు. వీరికి 40 వత్సరముల యీడువచ్చువఱకు సంపూర్ణ నేత్రావరోధము కలుగలేదు. 1909 నుండి మాఱెను. 'కృపాంభోనిధి' నీ కవి యీ విధముగఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడు :

అన్నా! నీదగుమూర్తి యెట్టిదియొ జాత్యంధుండు కాలాద్యవ
చ్ఛిన్నంబై జగదేకపూర్ణ మగునీచిన్మాత్ర దివ్యాకృతిం

గన్నారం గనుఁ బుండరీకదళసంకాశస్ఫురన్నేత్రుఁడుౘా
నిన్నుంజూడఁగలేఁడు చిత్రమిదితండ్రీ! సత్కృపాంభోనిధీ

వర్ధమానులగు యువకవుల నాదరించి వారి నేదో విధముగ నభివృద్ధిలోనికిఁ దీసికొనిరాఁగోరు దయాహృదయులు వీరు. వీరి మనసు కడుమెత్తన. సజ్జనశబ్దమునకు లక్ష్మీనరసింహముగారు సరిపడిన యుదాహరణము. ''మృదుళం నవనీతమీరితం నవనీతాదపి సజ్జనస్య హృత్.''

పేదవారల కెందఱకో వీరు చదువులు చెప్పించిరి. నిరుద్యోగుల నెందఱనో వాక్సాహాయ్యముచే నుద్యోగుల నొనరించిరి. వీరు కేవల కవులే కాక వీరేశలింగముగారి వలె సంస్కరణాభిలాషులు. దేశసేవకులు. దేశమాత, మనోరమ మొదలగు పత్రికలు ప్రచురించి దేశభాషాసేవ గావించిరి. వీరేశలింగముపంతులుగారి సంస్కరణోద్యమమందును వారి భాషాసేవయందును వీరి కనుపమానమగు భక్తి. సర్వవిధముల వారి యుద్యమములను తుణ్ణముచేసిన వారు వీరే. కందుకూరివారు ఖడ్గవాదులు. చిలకమర్తివారు కార్యవాదులు. ఇది యీ యిర్వురకును గల తారతమ్యము. 'లక్ష్మీనరసింహముగారిది యీ మతము' అని చెప్పుట కష్టము. ఆయన సంస్కారవాదులగు వీరేశలింగ కవిగారికిఁ గుడిభుజముగఁ బనిచేసిరి. పిఠాపుర ప్రభువులతోఁ జెలిమి వాటించిరి. దేశనాయకులు టంగుటూరి ప్రకాశము పంతులుగారిని గౌరవించిరి. 'అన్యులమనముౘా నొప్పింపక

తా నొవ్వక తప్పించుక తిరుగువాఁడు' కాన లక్ష్మీనరసింహ కవిగారి నే విషయమునను నాక్షేపించువారు లేరు.

చిలకమర్తికవి యార్జనము లక్షకు దాఁటినది. గ్రంథములవలన నింత సంపాదనము చేసినవారు తెలుఁగువారిలోఁ దక్కువ.

మఱియొక విషయము. 1907 లో వంగదేశమునుండి 'విపినచంద్రపాలు' అనునాతఁడు వచ్చి 'గోదావరీమండల మహాసభ'లో నుపన్యసించుచుండెను. ఉపన్యాససందర్భమున ఆశువుగ లక్ష్మీనరసింహముగారీ పద్యము చదివిరి.

భరతఖండంబు చక్కనిపాడియావు
హిందువులు లేఁగదూడలై యేడ్చుచుండ
తెల్లవారను గడుసరిగొల్లవారు
పిదుకుచున్నారు మూతులు బిగియఁగట్టి.

నాఁడు కొన్నినా ళ్ళీగీతము చదువనివారు లేరు. భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు తెల్లవారను=తెల్లవారఁగా అను నర్థముచెప్పి ప్రభుత్వము నోదార్చిరి. అప్పుడే వీరి పేరు మాఱుమ్రోగినది. బహుజనముచే నాదరింపఁబడు కవితయే కవిత. అదియే శాశ్వతముగా నిలుచును. మన చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి పద్య మొక్కటైన కంఠపాఠము చేసికొననివారు తెలుఁగువారిలో నుండరు.

నవలారచనమునను, నాటకకర్తృత్వమునను, ప్రహసనపుఁ గూర్పునను సిద్ధహస్తుఁడై, దీనావనదీక్షితుఁడై దీర్ఘా

యుష్కుఁడైన లక్ష్మీనరసింహకవి కాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారు మొన్న 1943 లో కళాప్రపూర్ణ బిరుదము నొసఁగి సముచితముగ సత్కరించిరి. ఇట్టి యీ మహాకవి వీరేశలింగకవి తరువాత 'స్వీయచరిత్ర' వ్రాసికొనెను. వీరి స్వీయచరిత్ర, ఆంధ్రకవుల చరిత్రయు—ఆంధ్రదేశచరిత్రయు ననఁదగి మహోపకారకమయిన గ్రంథము. అది యచ్చుపడినది.

ప్రశ్నలు:—౧. గయోపాఖ్యాన రచనములోఁ గల విశిష్టత యెట్టిది?

౨. ఈ కవివరుని నవలారచన యెట్లుండును?

శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వర కవులు.

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు

౧౮౭౧-౧౯౧౯

ఈ జంటకవులలో మొదటివారు దివాకర్ల తిరుపతి శాస్త్రిగారు. రెండవవారు చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు. తిరుపతిశాస్త్రిగారు వెలనాటి శాఖీయులు. అభిజనము: ఎండగండి (కృష్ణామండలము). తల్లి: శేషమ్మ. తండ్రి: వేంకటావధాని. జననము: 1871. నిర్యాణము: 1919. వేంకటశాస్త్రిగారు ఆరామ ద్రావిడ శాఖీయులు. జన్మస్థానము: ఏనాము (ఫ్రెంచివారిది). నివాసము: కడియము. తల్లి: చంద్రమ్మ. తండ్రి: కామయ్య. జననము: 1870 ప్రమోదూత సామసం॥ శ్రావణ శుద్ధ ద్వాదశి సోమవారము. విరచితగ్రంథములు: పాండవజననము, పాండవోద్యోగము, పాండవాశ్వమేధము, పాండవరాజసూయము, పాండవవిజయము, పాండవప్రవాసము, ముద్రారాక్షసము, మృచ్ఛకటికము, బాలరామాయణము, ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, బుద్ధచరిత్రము, లీలామాహాత్మ్యము, లక్షణాపరిణయము, శ్రీనివాసవిలాసము, దేవీభాగవతము, విక్రమాంకదేవచరిత్రము, చంద్రప్రభాచరిత్రము, హర్షచరిత్రము, శనిగ్రహము, గీరతము, గుంటూరుసీమ, నానారాజసందర్శనము. ఇత్యాదు లనేకములు.

'రెండుబాసలకు మేమె కవీంద్రుల' మని కొన్నినాళ్లాంధ్రకవితాసామ్రాజ్యము నేకచ్ఛత్రముగఁ బరిపాలించిన

తిరుపతి వేంకటకవులు జగ మెఱిఁగిన బ్రాహ్మణులు. ఆంధ్ర దేశమున వీరి పేరు నెఱుఁగని యభిజ్ఞుఁ డుండఁడు. ఆధునికాంధ్రకవులలో వీరిని గురుసములుగా భావించువా రనేకులు. తిరుపతి వేంకటకవుల కేకలవ్య శిష్యుల మని చెప్పుకొని గౌరవింపఁబడువా రెందఱో కలరు. ఆంధ్రములో వీరు సందర్శింపని రాజాస్థానము లేదు. ఆరంభదశలోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు 'తిరుపతి వేంకటేశ్వరు' లనియే కొంతవాడుక. ఈ జంటకవు లే మహారాజును లెక్కసేయలేదు. 'అనుభవించితిమి దీవ్యద్భోగములను రాజాధిరాజులకన్న నధికముగను'—'ఏనుఁగు నెక్కినాము ధరణీంద్రులు మ్రొక్కఁగ నిక్కినాము' అని చెప్పుకొనుచుఁ బ్రతిపట్టణము, ప్రతిజనపదముఁ దిరిగినారు. ప్రతి దాతను దర్శించినారు. వారిచేఁ దగినట్లు సన్మానింపఁబడిన సరియే. లేనిచో సహజకవితాధోరణితో మొగమువాచునట్లు తిట్టుఁ బద్యములు చెప్పుట—ఈ కవులు సిద్ధవాక్కులని వారు పాదాక్రాంతులగుచుండుట పెక్కుచోట్ల జరిగినది. అనిదంపూర్వమైన వీరి యద్భుతశక్తి కాశ్చర్యపడి యనేక కవులు 'శిష్యోహ'మ్మని చరణములఁ బడఁజొచ్చిరి. వీరి యవధాన ప్రతిభ నరసి తెనుఁగుమన్నీ లెందఱో బిరుదముల నొసఁగిరి. సాలువలఁ గప్పిరి. సన్మానములఁ జేసిరి. ఏనుఁగులపై నూరేఁగించిరి.

తిరుపతికవుల జీవిత మొక మహాభారతము. ఇందే పర్వమును బరిశీలించినను బ్రతిజ్ఞలు సేయుట, మీసములు దువ్వుట, ప్రతిపక్షులను బరిహసించుట, పద్మవ్యూహములు

పన్నుట, వానిని భేదించుట, యెదిరి యెట్టివాఁడైన సాహసించి మీఁది కురుకుట యివి చూతుము. ఈ భారతమునఁ గూడ రాయబారముల రభసలు, శతఘ్నుల చప్పుడులు, పాశుపతప్రయోగములు, అట్టహాసములు, తాలుకుట్టనములు కలవు. పాండవోద్యోగవిజయములు, పాండవాశ్వమేధము మున్నైనవి దీనిలోనివే. గీరతముకూడ నీ భారతములోనిదే. ఈ భారతసంగరమునకు 'గుంటూరుసీమ' కురుక్షేత్రము.

వాగ్యుద్ధములవలనఁ దిరుపతికవుల కీర్తిచంద్రిక నలుమూలల విరిసి తెలుఁగులతల లూఁపించినది. తిరుపతిశాస్త్రిగారు వెలనాటివారు, వేంకటశాస్త్రిగారు రామద్రావిడులు నైనను సోదరులవలె మెలంగుచుఁ బరస్పరసహకారముతో నవధానములు, ఆశుకవితలు, ఆకాశపురాణములు ప్రదర్శించుటచే వీరి పేరు త్వరలోఁ బ్రశస్తికెక్కినది. అవధానకళకు గౌరవము దెచ్చినవారు తిరుపతికవులే. చులుకఁదనము కల్పించినవారును దిరుపతికవులే. వీరికి ముందు శ్రీమాన్ మాడభూషి వేంకటాచార్యులుగారును, నంతకు మిక్కిలి ముందు రామరాజభూషణుఁడు (భట్టుమూర్తి) మున్నగువారు శతలేఖినీగ్రంథ సంధానచాతురి గలవారున్నను వా రెవ్వరును దిరుపతి వేంకటకవులవలె జంటకవులుగానుండి యవధానములు చేసినవారు కారు. పిఠాపుర సంస్థానకవులైన దేవులపల్లి సోదరులును, వేంకటరామకృష్ణులు నత్యద్భుతావధానాశుకవితాప్రదర్శనము లొన

రించి యున్నను దిరుపతి వేంకటకవులవలె నవధానవిద్యను జగద్విఖ్యాత మొనరించినవారు కారు. రాయలవారికాలమున నంది మల్లయ్య ఘంట సింగయ్య యను జంటకవులు ప్రబంధరచనము గావించిరి. కాని వారవధానముల నొనర్చియుండిరో లేదో చెప్పుటకుఁ జరిత్రాధారములు లేవు. 'జగదాశ్చర్యకరావధానకవితా సంపత్తి' తిరుపతి వేంకటకవి యుగళమునకే తక్కినది.

'గోణముకట్టుటాది' వేంకటశాస్త్రిగారికిఁ గవితాభిలాష యుండెడిది. ప్రఖ్యాతశాస్త్రపండితులు చర్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారియొద్ద నీ జంటకవుల వ్యాకరణాధ్యయనము. ఇర్వురును మహామేధావులు గాన నచిరకాలములో నా భాష్య మధికరించిరి. తిరుపతిశాస్త్రిగారికిఁ దొలుతఁ బద్యలక్షణములు వేంకటశాస్త్రిగారే చెప్పినట్లు విందుము. శిష్యస్వరూపమున నొకప్పుడు తిరుపతికవి వేంకటకవిపైఁ జెప్పిన యీ పద్య మెంత రసభావభరితము!

వితతాత్మీయశతావధానకవితావిద్యాపయోరాశి, సం
భృతశిష్యాంబుదవాఙ్మయామృతరసప్రీతాఖిలాంధ్రక్షమా
ధృతరజ్యద్రసికావతంసకృతవందిస్తోత్రమాలా విభూ
షితుమా వేంకటశాస్త్రినేఁ బొగడెదన్ శిష్యస్వరూపంబునన్.

తిరుపతికవి యప్రతిమానమైన పాండితీప్రతిభయుఁ జెళ్లపిళ్లకవి యసాధారణమైన మేధాబలమును గలసి 'తిరుపతి వేంక

టేశ్వరుల'ను దెలుఁగుకవులలో నగ్రేసరుల నొనరించినది. తిరుపతి లేనిదే వేంకటేశ్వరుఁడు లేఁడు. వేంకటేశ్వరుఁడు లేనిదే తిరుపతి లేదు. ఈ జంటపేరు లిట్లు కుదురుటయే ఘనతకుఁ గారణ మని చెప్పుదురు. ఎక్కడ వినినను వారి పద్యములే. ఎక్కడఁ జూచినను వారి శిష్యులే. ఏ ప్రాంతమునఁ దిరిగిన వారి యవధాన ప్రశంసలే. 'తిట్టుల్ దిట్టితిఁ దిట్టులంబడితి'నని యనేకులను హుంకరించినారు. అనేక పండితుల గద్దించినారు. ''అటు గద్వా లిటు చెన్నపట్టణము మధ్యం గల్గు దేశమ్ము'' నొకయూఁ పూఁపినారు. కాశీనాథశాస్త్రివంటి యుద్దండపండితుల 'నబ్బా' యనిపించినారు. మహామహోపాధ్యాయులు సైతము మర్యాదగాఁ దప్పించుకొని తిరుగుచుండెడివారు. అది వారి శాస్త్రపాండిత్యమునకు జంకి యనుటకు వీలుకాదు. తిరుపతికవులు సంస్కృతాంధ్రములలోఁ బెద్దపాండిత్యము కలవారే యైనను శాస్త్రేతరములందుఁ బ్రత్యేక పండితులైన మహామహులనుగూడ మాటాడనీయకపోవుట మాత్ర మాంధ్రలోకమున కాశ్చర్యావహమైనది.

తిరుపతిశాస్త్రిగారు ప్రాచ్య పాశ్చాత్యభాషలయందు విద్వాంసులైన పోలవరము జమీందారువారి దృష్టి నాకర్షించిరి. కొన్నివత్సరములు వారియొద్ద గౌరవవేతనముఁ బడయుచు, వారిచే ననేకరీతుల సన్మానింపఁబడుచుండిరి. ఇంతలోఁ గాల మీ మహాకవిని పొట్టఁ బెట్టికొనినది.

చెళ్లపిళ్లశాస్త్రిగారి యుపన్యాసవాణి మేజువాణి. వీరు సభలలో నుపన్యసించుచుండునపుడు వేనవేలు విఱుగఁబడి వినుచుండురు. ఎంతవానికైన నప్పటికప్పుడు ముఖపిధానముసేయు శక్తి వీరిది. వీరి ప్రతి పదము ధ్వనిపూరితము. వీరి పేరు విని బందరునందలి యున్నతపాఠశాల వేంకటశాస్త్రిగారి నాహ్వానించినది. ఆ సందర్భమున ననేకులు వీరి చేతిలోఁ గవులైరి. వారే నేఁడు మహాకవులై నవ్యసాహితీ లోకమున నఖండప్రశంసల నందుచున్నారు. తిరుపతికవుల శిష్యులము—విశేషించి వేంకటశాస్త్రిగారి శిష్యుల మను వారిలో అవ్వారి, వేటూరి, వేలూరి, కాటూరి, పింగళి కవులు ముఖ్యులు. బందరుపురము వేంకటశాస్త్రిగారిని బ్రహ్మరథము పట్టును. 'కృష్ణ' వీరి పలుకులు విని పొంగిపోవును. 1933 సంవత్సరమున బందరు పౌరుల ప్రోత్సాహమునను, కవిశిష్యుల యభినివేశమునను వేంకటశాస్త్రిగారికి షష్టిపూర్తి సన్మాన మహోత్సవము వైభవోపేతముగ జరిగినది. ఆ సందర్భమున వీరి శిష్యప్రశిష్యులు కవికుమారులు వందలకొలఁది వచ్చి కావ్యోపహారము లర్పించిరి. ఆ దివ్య మహమున

పుడమిఱేఁడులు తల లడుగులు మోవంగ
నర్పించుకొన్కాల నందువాఁడు
అత్యద్భుతం బైనయవధానవిద్యకుఁ
బ్రభవకారణ మైనప్రతిభవాఁడు
వీనుదోయికిఁ దేనెసోనలు వర్షించు
వాఙ్మాధురికిఁ బేరువడినవాఁడు
చిననాఁడె వలచి వచ్చిన కవితాకన్య
నేకపత్నిగఁ జేసి యేలువాఁడు

పూర్ణకాముండు త్యాగియు భోగియైన
గురుని ఋణ మీఁగుపొంటె నీచిఱుతకబ్బ
మర్పిత గడించుకొనుఁగాక యాంధ్రవాణి
కడకనుల జాల్కొనుప్రసాదకణలవాప్తి.

అని గురుదక్షిణగా 'సౌందరనంద' కావ్యము పింగళి కాటూరి కవియుగళముచే వేంకటశాస్త్రిగారి కర్పింపఁబడినది. ఆ షష్టిపూర్తి మహోత్సవము తెలుఁగువాణి కొకయుజ్జ్వలాలంకారము. ఇది యననేల? తిరుపతి వేంకటకవులు తెలుఁగు నాఁట నొందని గౌరవమే లేదు. క్రొత్తగా నొందఁదగినదే లేదు. కృష్ణా పత్రికాధిపతు లనినట్లు 'వీరి కవిత్వము ప్రాచీన కవితకు భరతవాక్యము. నవీన కవిత్వమునకు నాంది. వీరికవిత్వమం దెచ్చటఁ జూచినను సౌకుమార్యము పౌరుషము జీవము గోచరించుచుండును. ఈ విలక్షణములే యాంధ్రదేశమున శిష్యసహస్రముల వెదచల్లినవి. వీరిరచన లెక్కువగ వీరిజీవితమునకు సంబంధించిన వగుటచే నాకవిత్వ మాత్మగౌరవమును బ్రతిష్ఠించికొనినది.'

ఈ జంటకవులు వ్రాసినకావ్యములలో "బుద్ధచరి

త్రము'' చక్కని పాకమునఁ బడినది. వీరి దేవీభాగవతముతోపాటు బుద్ధచరిత్రయు సారస్వతలోకమున స్థిరముగా నుండు నని చెప్పవలయును. బుద్ధచరిత్రము భావరసములకు నిదానమైన మధురకావ్యము. ఇది ప్రాచీనమార్గముల నతిక్రమించని ప్రబంధమైనను బూర్వవర్ణనముల గడబిడ యెచ్చటను లేదు. కొంచెము తరవాయిగాఁ దిరుపతికవులు ప్రాచీనప్రబంధధోరణి వీడి నవ్యమార్గములతో వర్ణనాదులు గావించిరి. శ్రవణానందాదులలో శృంగారఘట్టములు మితిమీఱి వర్ణింపఁబడినవి. కాని యవి నాఁడు రసపోషకములుగానే యగపట్టినవి. శ్రవణానందములోఁ బూర్వపువాసనను బూర్తిగాఁ దొలఁగింపలేక సీ. రాజులెల్లరును భార్గవరాముతేయనఁ దేజంపుపెంపు నుతింపవలెనె, కోమటులెల్ల జక్కులరాజులే యన్న నైశ్వర్యములపెంపు లడుగవలెనె. ఈ మొదలగు వర్ణనములు గావించిరి. మ. మనమా! వద్దిక నాదుమాట వినుమా మర్యాద కాపాడుమా! మొదలగు పద్యములకుఁ దెలుఁగుదేశమున నాశనము లేదు.

'వ్యాకరణ మొక్కత్రోవ మహాకవు లొకత్రోవ' యని చెప్పి తిరుపతికవులు వ్యాకరణబంధములు నిరంకుశులై సడలించి గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారి మెచ్చులు గొనిరి.

తిరుపతి వేంకటకవుల జీవనజ్యోతి సర్వాభినవకవి రత్న. వీరాంధ్రమున 'నానారాజ సందర్శనము' గావించిరి.

ఆయాసందర్భములఁ జెప్పిన పద్యములు వారి శిష్య ప్రశిష్య ద్వారమున లోకమెల్లెడ వ్యాప్తములై యచ్చులో లేకున్నను అయిదాఱు శతాబ్దులవఱకు నశింపని స్థితిలో నున్నవి. పాండవనాటకములు, శ్రవణానందము, మఱికొన్ని చాటుపద్యములు, ఇవి పారాయణము చేసికొనుకవులు చాలమంది కలరు.

శతఘంటకవనమ్ము సల్పుసంగతి యన్నఁ
'గరతలామలకమ్ము'గాదె మాకు
అష్టావధానకష్టావలంబన మన్న
'నంబికొండయదండనంబు' మాకు
ఆశుధారాకవిత్వాడంబరం బన్న
'నల్లేరుపై బండినడక' మాకు
సత్కావ్యనిర్మాణచాకచక్యం బన్న
'షడ్రసోపేతభోజనము' మాకు
వ్యర్థమగువాదము లొనర్చునట్టివారి
దంబ మణఁగించు టాపోశనంబు మాకు
దానరాధేయ! కవిసముదాయగేయ!
పండితవిధేయ! రామభూపాలరాయ!

ఏనుఁగునెక్కినాము ధరణీంద్రులుమ్రొక్కఁగనిక్కినాము సన్మానములందినాము బహుమానములంగ్రహియించినార మె

వ్వానిని లెక్కఁబెట్టి కనివారణ దిగ్విజయం బొనర్చి ప్ర
జ్ఞానిధులందుఁ బేరు గొనినారము నీవలనన్ సరస్వతీ!

తిరుపతికవుల గ్రంథములు భారతీ భాండారమున నుచ్ఛస్థానమున నుండఁగలవి. నవ్యకవితాగంగావతరణమునకు భగీరథులై, యాంధ్రసారస్వతమున కొక యపూర్వ వికాసము కలిగించిన తిరుపతి వేంకటకవులు బాల కలానిధులు- బాల సరస్వతులు- కింకవీంద్ర ఘటాపంచాననులు- కళాప్రపూర్ణులు.

ప్రశ్నలు:—౧. శతావధానులలోఁ దిరుపతి కవుల స్థాన మెట్టిది?

౨. వేంకటశాస్త్రిగారికి బందరు పాఠశాలోద్యోగము ఏ విధముగా నుపకరించినది?

౯

కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణరావు

౧౮౭౭-౧౯౨౩

లింగధారినియోగి. తండ్రి: వెంకటప్పయ్య. జననస్థానము: పెనుగంచిప్రోలు (కృష్ణామండలము) జననము: 1877 సం. నిర్యాణము: 12-7-1923 సం. విరచితకృతులు: ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము (2 సంపుటములు వీరి సంపాదకత్వమున వెలువడినవి) శివాజీచరిత్ర, హిందూదేశ కథాసంగ్రహము, మహారాష్ట్ర విజృంభణము, లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి, హిందూ మహామ్మదీయ యుగములు.

లక్ష్మణరావుగారు సిద్ధహస్తులైన యాంధ్ర రచయితలు. వీరు భాషాసేవకులలోఁ బ్రథమశ్రేణిని లెక్కింపఁదగినవారు. 'విజ్ఞానచంద్రిక' యాంధ్రగ్రంథమాలలలో నెంత ప్రతిష్ఠ గడించినదో లక్ష్మణరావుగా రాంధ్రచరిత్రోద్ధారకులలో నంతకీర్తి సంపాదించిరి. విజ్ఞానచంద్రికకు లక్ష్మణరావుగారు జీవగఱ్ఱ. ఈ గ్రంథమాలలో నీపరిశోధకుని చేయి సోఁకని గ్రంథము లేదు. కలకత్తా యమ్. ఏ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైననాఁటినుండియు వీరి హృదయక్షేత్రమున వాఙ్మయసేవాంకురములు రేకెత్తుచువచ్చినవి. అవియే 'విజ్ఞానచంద్రిక'కు శుక్లపక్షములైనవి. ఈ గ్రంథమాలలో

పదార్థవిజ్ఞాన- పారిశ్రామిక- ప్రకృతి- భౌతిక- రసాయన- వృక్ష- జీవ- వైద్యశాస్త్రములకు సంబంధించిన గ్రంథము లెన్నియో వెలువడినవి. ఈ గ్రంథమాలలోఁ గావ్యనాటకములకుఁ జోటులేదు. దేశోద్ధారకులగు మహాపురుషుల జీవితచరిత్రము లిందుఁ బెక్కు ప్రకటితములు. ఆయావిషయములలోఁ బ్రత్యేక ప్రవీణులైన చిలుకూరి వీరభద్రరావు- కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి- గురుజాడ అప్పారావు- ఆచంట లక్ష్మీపతి- అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు- గోటేటి జోగిరాజు పంతులు మున్నగువా రెందఱో దీనికి గ్రంథములు వ్రాసి యొసఁగిరి. 'విజ్ఞానచంద్రిక' యాంధ్రికఖండసేవఁ జేసి యన్వర్థమైన స్మరణీయ మహాసంస్థ. అప్రస్తుతమైనను లక్ష్మణరావుగారితోపాటు దీనిని సంస్తుతింపక తప్పదు.

లక్ష్మణరావుపంతులుగారికి వీరేశలింగముగారే లక్ష్యస్వరూపులు. వీరు తమరచనము సామాన్యగ్రాంథికముగ నడపించి జనబాహుళ్యము నాకర్షించిరి. కాని నాఁటికిఁ బెచ్చుపెరిగియున్న గ్రాంథిక వ్యావహారిక వాద ప్రతివాద సమరములోఁ జేయిచేసికొనలేదు. ఆ తాటస్థ్యమే వీరిచే నమూల్యమగు విజ్ఞానసేవ చేయించినది. దేశభాషయొక్క సర్వతోముఖాభ్యుదయము, దేశభాషయందు సర్వశాస్త్రములు వెలువరింపవలయునన్న యభినివేశము కలిగి కొంతవఱకుఁ గృతకృత్యుఁడైన సుకృతి యితఁడు. ఆయన యభిలషించినది భాషాజీవము, భాషాస్థిరత్వము. లక్ష్మణరావుగారుకూడఁ గొండఱవలెఁ దెగుదెంపులేని భాషావివాద

వాగురలోఁ దగుల్కొనినచో 'విజ్ఞానచంద్రిక' యేతరగతి గ్రంథమాలలలో లెక్కింపఁబడవలసియుండెడిదో!

మనభాషలో లేని శాస్త్రగ్రంథము లుండరాదనియు, నప్పుడే వాఙ్మయమునకు సుస్థిరత్వము చేకూరుట కవకాశ ముండు ననియు వీరి ప్రధానాశయము. ఈయాశయమే పంతులుగారికిఁ బ్రబంధములమీఁదను, ఖండకావ్యములమీఁదను మక్కువ తక్కువ చేసినది. ఇంతమాత్రమున నీయనకుఁ గావ్యకళాదృష్టిగాని, కావ్యరసాస్వాదశక్తిగాని లేదనుటకు వీలుపడదు. లలితకళలనుగూర్చి వెలువరించిన ప్రత్యేకగ్రంథము, కావ్యకళనుగూర్చిన వీరి ప్రత్యేక వ్యాసములు వీరికిఁ గళాపరిశీలకులలో గౌరవస్థానము నీయకపోవు. కేవల కావ్యములవలన వాఙ్మయమునకు శాశ్వతత్వము కలుగ దని యొక యభిప్రాయము పెట్టుకొని శాస్త్రగ్రంథరచన ప్రకటనములకు జీవిత మర్పించిరి.

ఆంధ్రదేశచరిత్ర రచనకు శ్రీకారముచుట్టిన మహాశయుఁ డీతఁడే. వీరు నాటినవిత్తు నేఁటికి మహావృక్షమైనది. ఈయన యేవిషయమునను బొరపడియుండలేదు. పలుసారులు పరిశీలించికాని యేరచనము ప్రచురింపలేదు. కావున నీయన యక్షరములు శిలాక్షరములైనవి. పరిశోధక లక్షణములు వీరికిఁ బూర్తిగఁ బట్టినవి. పత్రికల కెక్కుట, ఉపన్యాసపీఠములపై గర్జించుట వారికి లజ్జాకరము. ఆయన సంఘసంస్కారియే. కాని వీరేశలింగాదులవలె సంస్కారవాద

ములో బయటకువచ్చి నడుమువిగింపలేదు. రాజకీయ సాహిత్యరంగములు రెండింటను ముందడుగువేయు స్వభావ మాయనిది. ఆయనవేషములో నొక విద్యాధికత యుండెడిది. ఆకారము స్వచ్ఛమైనది.

పంతులుగారు గౌరవకుటుంబములోనివారు. వీరి పితృపాదులు మునగాలరాజుగారి (శ్రీనాయని వేంకటరంగారావు బహద్దరు) ముత్తవతల్లిగారియొద్ద 'దివాను'గాఁ బనిచేసిన ప్రసిద్ధాంధ్రులు. శ్రీ మునగాలరాజుగారితో లక్ష్మణరావుగారికిఁ బెద్ద నేస్తము. పంతులుగారివలెనే రాజుగారుకూడ భాషాభిమానులు. వీరిర్వురకు నిరంతర సాహిత్యచర్చలతోఁ గొంతకాలము గడచినది. రావుగారి సద్వర్తనము భాషాపరిజ్ఞానము రాజుగారి మనస్సున కెక్కినది. దానిచే వారియొద్ద నాంతరంగిక కార్యదర్శిగాను 'దివాను'గాను బని చేయుట తటస్థించినది. లక్ష్మణరాయ రంగరాయలు కృష్ణార్జునులవలె వర్తిల్లిరి. ఉద్యోగము చేయుచున్నను వీరు భాషావలోడనము వీడలేదు. మునగాలరాజావారి సాహిత్యాభిరుచి పంతులుగారి భాషాశాస్త్రపరిశోధనమునకు మీఁదు మిక్కిలి దోహద మొనరించెనని పెక్కురు వక్కాణింతురు.

లక్ష్మణరావుగారు స్వతంత్రాశయులు. ఛత్రపతి శివాజీకి జన్మదేశమగు మహారాష్ట్రదేశమునఁ బంతులుగారు బాల్యకౌమారదశలఁ గడపిరి. కవయిత్రియగు తన యక్క-

గారి యాదరమునను, తమ బావ బండారు మాధవరావుగారి యభిమానమునను లక్ష్మణరావుగారు నాగపూరు నివాసముచేయుచు మహారాష్ట్రము మాతృభాషవలె ధారాళముగ నభ్యసించిరి. ఆ భాషలో వీరనేకవ్యాసములు, పద్యములు రచించినటులు తెలియును. 'మోరోపంత్' అను మహారాష్ట్రకవి వ్రాసిన కర్ణపర్వమునకు మన పంతులుగారు పరిష్కర్తలుగా నుండిరన్న విషయము తెలిపినచో వారి కా భాషలోఁ గల పాండిత్యము తెలిపినట్లె యగును. వీరేశలింగముగారికి వంగభాషపై నెంత యభిమానమో, మహారాష్ట్రముమీఁద మన లక్ష్మణరావుగారి కంత మమకారము. ఆ దేశమందలి యభిమానము వీరిచే 'మహారాష్ట్ర విజృంభణము' వ్రాయించినది. ఈయన మధ్యపరగణాలలో బి. ఏ. పట్టభద్రుఁడై, వంగకళాపరిషత్తులో ఎమ్. ఏ. పట్టము బడసిన మేధావి. సంస్కృతపరిచయము కలవాఁడు. మహారాష్ట్రములో మంచి ప్రవేశముగల పండితుఁడు. ప్రాచీనులను నర్వాచీనులను సమముగా గౌరవించిన లౌకికుఁడు. నైతికముగ తిలకు మహాశయుని శిష్యత్వ మంగీకరించిన బుద్ధిమంతుఁడు. నిరంతర శాసనపరిశీలనములోను, నిరంతర చరిత్రపరిశోధనములోను సంసారమును మఱచిన కర్మశీలి.

మహారాష్ట్రమున సమాచార్, వివిధజ్ఞాన విస్తార్ సంపాదకత నిర్వహించిరి.

నాగపూరు మారిసు కళాశాలలో వీరిపేరు మారు మ్రోసినది. విజ్ఞానచంద్రికలోని కూర్పులలో వీరి దిద్దు

తీర్పులు లేనివి లేవు. ఎంతసేపు శైలికి వీరు శ్రద్ధ తీసికొనెడి వారు. విజ్ఞాన సర్వస్వములోనికి వచ్చుసరికి వీరిగద్యశైలి యరఁటిపం డొలిచి యిచ్చినట్లైనది.

తామ్రశిలాశాసన తాళపత్త్రిగ్రంథ పరిశీలనము లకుఁ జిత్తముమీఁదు గట్టిన పరిశోధకవరుఁడు. ఆయన యెఱుఁగని విషయములేదు. గౌతమ న్యాయదర్శనము తెనిఁగింప దొరఁకొనిరి. వైశేషకుల యభావమును గూర్చి పెద్ద చర్చతో వ్యాసము వ్రాసిరి.

పద్యరచనమునఁ గూడ వీరికిఁ బరిచయమున్నది. ఎఫ్. ఏ. చదువుచున్న సమయమున 'భార్యావియోగము' నుద్దేశించి లష్మణరావుగారు కొన్ని పద్యములు రచించి పత్త్రికలోఁ బ్రచురించిరట. అవి చూచి నిజముగ లక్ష్మణరావునకు జాయావియోగ మైనదని మిత్త్రులు పరామర్శ చేయ వచ్చిరఁట. స్వానుభూతివలె నిట్టి ఘట్టము పద్యములలోఁ బెట్టి హృదయముల నాహరించిన కవి లక్ష్మణరావు పంతులు. ప్రతిభానముగల కవి పద్యములు నాలుగున్నను నాలుగు కావ్యములు.

పంతులుగారు గ్రాంథికవాదమున మృదువైన పట్టుదల కలవారు. ఒక వదంతి :—గురుజాడ అప్పారావు గారు 'విజ్ఞానచంద్రిక'కు 'కళింగదేశచరిత్ర' వ్రాసియిత్తు మని వాగ్దాన మిచ్చిరి. ఆ గ్రంథము లక్ష్మణరావుగారికిఁ బంపించియుండవచ్చును గూడను. అప్పారావుగారు వ్రాసి

నచో వ్యవహారభాష కాని వ్రాయరు. లక్ష్మణరావుగారికి వారిరచన నచ్చక చల్లచల్లఁగా నాగ్రంథము ప్రచురింపక విడిచిరని. వీరేశలింగముగారి కార్యభారము లక్ష్మణరావు గారు చాల భాగము నిర్వహించుటకు సమర్థులైరి. మదరాసున లక్ష్మణరావుగారు నివసించిన వేదవిలాస మందిర మందే శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు జీవయాత్ర చాలించిరి.

'ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలోని నియోగి వైదిక భేదకాల నిర్ణయము' – 'కృష్ణరాయల నిధనకాలము' – 'ఏకశిలానగర మోరుగల్లే' – మున్నగు చారిత్రకవ్యాసములు 'త్రిలిఙ్గము నుండి తెలుఁగు పుట్టెనా? లేక తెలుఁగునుండి త్రిలిఙ్గము పుట్టెనా?' ఇత్యాది భాషావ్యాసములు ప్రకృతిశాస్త్రము – రసాయనశాస్త్రము – కర్మయోగము – లలితకళలు – పంచాంగము – మున్నగురచనలు లక్ష్మణరావుగారి వివిధవిషయ నివిష్ట బుద్ధికౌశలమును, సునిశిత విమర్శనపటుత్వమును వేనోళ్ల నుద్ఘోషించుచున్నవి. ఎన్నఁడో ౧౨వ శతాబ్దినాఁటి 'శివతత్త్వసారము'ను ద్రవ్వి దానికి లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసిన పీఠికయు తత్పరిశోధనము కనుఁగొన్నచో వారిశక్తి బహుధా తెల్లముకాఁగలదు. 'లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి' విజ్ఞానచంద్రికా ప్రతిబింబము.

౧౯౧౩ లో విజ్ఞానసర్వస్వరచనోహ పంతులుగారికిఁ గలిగినది. లక్ష్మణరావుగారి యావచ్ఛక్తి 'ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వ సంపుటము' లపహరించినవి. అది యసంపూర్ణ

మైనను నాయన యశస్సున కవశ్వరత్వ మీయఁగల కూర్పు పంతులుగారి యెత్తుగడ లన్నియు బ్రహ్మాండమును బోలునవి. పన్నుగడ పన్ని పట్టుపట్టి నిర్వహించుట వీరిలో మెచ్చఁదగిన సుగుణము. విజ్ఞానసర్వస్వ పునరుద్ధరణమునకు మఱియొక కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు, ఇంకొక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు అవతరింపవలయును. ఆయదృష్ట మెన్నటికో!

ఈ మహాశయుఁ డుద్యమించిన 'ఆంధ్రీ' సంపుట సంకలనము తుదముట్టినచోఁ దెలుఁగుబాసకు వెలలేనితొడవయ్యెడిది. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారివంటివా రెందఱో లక్ష్మణరావుగారి లక్ష్యమున నడచి పరిశోధకులలోఁ బెద్దపద్దు సంపాదింపఁగలిగిరి. 'అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాల' రచించి తెలుఁగున మెచ్చుగాంచిన బండారు అచ్చమాంబగారు లక్ష్మణరావుగారి సోదరీమణి. ఈయన సార్థకజన్ముఁడు.

ప్రశ్నలు:—౧. లక్ష్మణరావుగారి వాఙ్మయసేవ యెట్టిది?

౨. పంతులుగారి గ్రంథములోఁ బ్రధానమైన దేది? దానిని గూర్చి వ్రాయుఁడు.

END OF
TITLE